

**ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH SE ZAMĚŘENÍM NA
PRACOVNĚ-TECHNICKOU OBLAST**

MICHAELA KADLECOVÁ

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela Kadlecová**
Osobní číslo: **H16020**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Zájemové vzdělávání dospělých se zaměřením na pracovní –
technickou oblast**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti vzdělávání dospělých, volného času a zájemového vzdělávání dospělých.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníků.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ŠERÁK, Michal. *Zájemové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

PALÁN, Zdeněk. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Olomouc: DAHA, 1997. Promos. ISBN 80-902232-1-4.

ŠKODA, Kamil. *Kapitoly z dějin andragogiky*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-326-1.

RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC, ed. *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.

KRYSTOŇ Miroslav. *Zájemové vzdělávání dospělých systémové východiská*. In: *Zájemové vzdělávání dospělých: teoretické východiská/Miroslav Krystoň a kol.* Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2011. ISBN 978-80-557-0211-7.

Vedoucí bakalářské práce:

prof. PaedDr. Miroslav Krystoň, CSc.
Ústav pedagogických věd

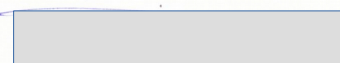
Datum zadání bakalářské práce:

19. prosince 2018

Termín odevzdání bakalářské práce:

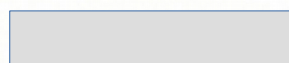
26. dubna 2019

Ve Zlíně dne 19. prosince 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá organizovaným neformálním zájmovým vzděláváním dospělých se zaměřením na pracovní-technickou oblast, zejména řemeslného charakteru. Po vymezení základních pojmů za pomoci odborné literatury a ukotvení zájmového vzdělávání z pohledu vědy se práce zaměřuje na vymezení konkrétní oblasti zájmového vzdělávání dospělých, zacílenou pouze na rukodělnost. V závěru teoretické části rozpracovává nejenom některé pojmy z oblasti řemesel, ale také řemeslné obsahy a cíle, vhodné formy a nové trendy v pracovní volnočasové oblasti.

Praktická část je založena na zjištění motivace, která vede k účasti na organizovaných řemeslných kurzech a na zjištění míry očekávání, které mají účastníci, a na přínos, který pro ně účast na řemeslném kurzu má. Výstupem bakalářské práce je vlastní výzkumné šetření provedeno v několika institucích na území ČR za pomoci dotazníkového šetření.

Klíčová slova:

celoživotní učení, zájmové vzdělávání dospělých, volný čas, zájmový kurz, rukodělnost, řemeslné vzdělávání

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with an organised non-formal leisure education of adults with focus on a work-technical area, especially craftsmanship. After defining the basic terms using professional literature and anchoring leisure education from the perspective of science, the work focuses on the definition of a specific area of adults education aimed at handicrafts area. At the end of the theoretical part it elaborates not only some terms from the field of crafts, but also craftsmanship contents and goals, suitable forms and new methods and trends in the work-free area.

The empirical part is based on the motivation that leads to participation in the organised craft courses and to find out the level of an expectation that the participants have and how it is met during the course. The output of the bachelor thesis is its own research carried out in a several institutions in the Czech Republic using a questionnaire survey.

Keywords:

lifelong learning, adult hobby education, leisure time, hobbies, craft courses

Děkuji prof. PaedDr. Miroslavu Krystoňovi, CSc. za odborné vedení práce, konzultace a cenné podněty, rady a odbornou literaturu, kterou mi jako vedoucí mé bakalářské práce poskytl.

Děkuji také zástupkyním institucí, ve kterých bylo provedeno dotazníkové šetření. Za jejich podporu ve výzkumu a podnětné informace, jmenovitě paní Daně Maškové ze Vzdělávacího spolku uměleckých řemesel a paní Daně Křivánkové, lektorce z organizace Lipka a všem účastníkům, kteří na řemeslných kurzech vyplnili dotazník.

V neposlední řadě děkuji své rodině za oporu, kterou v nich mám.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné. Současně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen zdroje uvedené v této práci.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	13
1.1 CELOŽIVOTNÍ UČENÍ.....	13
1.2 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH JAKO SOUČÁST CELOŽIVOTNÍHO UČENÍ, OPERACIONALIZACE POJMU	15
1.3 VOLNÝ ČAS.....	16
1.4 ZÁJMY.....	18
1.5 MOTIVY.....	19
2 ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	21
2.1 CÍLE A VÝZNAM ZÁJMOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	22
2.2 SPECIFIKA ZÁJMOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	23
2.3 OBSAH ZÁJMOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	24
2.4 PROCESUÁLNÍ ASPEKTY ZÁJMOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	26
2.4.1 Formy vzdělávacího procesu.....	27
2.4.2 Metody vzdělávacího procesu.....	28
2.4.3 Instituce v organizovaném zájmovém vzdělávání dospělých.....	30
3 RUKODĚLNOST.....	32
3.1 ŘEMESLO.....	34
3.2 TRADIČNÍ ŘEMESLA.....	37
3.3 ZÁJMOVÁ UMĚLECKÁ ČINNOST.....	39
3.4 OBSAH A CÍLE ZÁJMOVÉHO ŘEMESLNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	41
3.5 FORMY ZÁJMOVÉHO ŘEMESLNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	43
3.6 NOVÉ TRENDY V ZÁJMOVÉM VZDĚLÁVÁNÍ.....	46
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	47
4 VÝZKUMNÝ PROJEKT.....	48
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	48
4.2 OTÁZKY VÝZKUMU.....	49
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	49
4.4 INSTITUCE, ZAPOJENÉ DO VÝZKUMU.....	50
4.4.1 Vzdělávací spolek uměleckých řemesel.....	50
4.4.2 Moje dílna.....	50
4.4.3 Lipka.....	51
4.4.4 Slovácké muzeum.....	51
4.5 METODY A TECHNIKY VÝZKUMU.....	51
4.6 ETAPY VÝZKUMU.....	52
4.6.1 Etapa přípravná.....	52
4.6.2 Etapa realizační.....	54
4.6.3 Etapa analýzy a interpretace výsledků.....	55

5 INTERPRETACE VÝZKUMNÝCH ZJIŠTĚNÍ.....	56
ZÁVĚR.....	83
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	85
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	90
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	91
SEZNAM GRAFŮ.....	92
SEZNAM TABULEK.....	93
SEZNAM PŘÍLOH.....	94

ÚVOD

V dřívějších dobách, ještě před rozvojem formálního vzdělávání a před fungováním novodobých vzdělávacích institucí, tak jak je známe dnes, bylo obvyklé, že se rukodělné techniky předávaly z rodičů na děti, z otce na syna a z matky na dceru. V dnešní uspěchané době se předávání řemesla nebo i rukodělné práce v rodině, opomíjí. Dospělí mají stále méně volného času a spousta z nich jej tráví pasivní formou konzumem různých nabízených programů. Pasivní formy v dnešní společnosti zaujímají významné postavení, ale aktivní tvůrčí činnost má pro naši společnost vysokou hodnotu, ovšem k jejímu „zvládnutí“ je potřeba nejen manuální zručnost, ale je potřeba i disponovat odbornými vědomostmi.

Díky rozšíření moderních technologií jsme přišli o možnost identifikovat se s výsledky naší práce a často se v nás probouzí vědomí neužitečnosti nebo celková nespokojenost s životními podmínkami, a právě domácí rukodělná výroba působí jako forma dočasného odpoutání se od každodenního stresu, problémů a zároveň v nás probouzí sebevědomí a pozitivní sebehodnocení z vlastnoručně vyrobeného výrobku. Díky přetrvnutí tradičního předávání dovednosti v rodinách nyní využíváme různých řemeslných kurzů, workshopů a návodů na internetu, abychom si rukodělné techniky osvojili.

V posledních letech se celý velký průmysl volného času, orientující se na kutilské aktivity a řemeslo, stává novým fenoménem, avšak ve vědecké andragogice zájmového vzdělávání dospělých hraje řemeslné vzdělávání zatím jen okrajovou roli. Dozvídáme se tak spíše o volnočasovém zájmovém vzdělávání jazykovém, sportovním nebo kulturním. Andragogové volnočasových aktivit se většinou omezují na rozvoj metod působení, případně zdokonalování organizační struktury a jen málokdo se zabývá vznikem nových fenoménů, které ovlivňují trávení volného času, zejména u mladé generace, právě té, které se předávání řemesel v rodině již nedotýká.

Zpracováním teoretické i praktické části bakalářské práce chceme poukázat na důležitost zájmového vzdělávání dospělých na kurzech řemesel a prostřednictvím vlastního výzkumu chceme ověřit motivaci a očekávání dospělých, kteří se řemeslných kurzů zúčastňují.

Na následujících stránkách jsme se zaměřili na organizované neformální vzdělávání, které je poskytováno v centrech volného času, v soukromých vzdělávacích institucích nebo v nestátních neziskových organizacích, a nevede k získání certifikátu nebo stupně vzdělání.

Cílem teoretické části je vymezení fenoménu rukodělného neformálního vzdělávání, jeho historie a přesná specifikace co všechno zahrnuje „rukodělnost“ za pomoci odborné literatury.

Cílem praktické části je ověření, za pomoci vlastního výzkumného šetření, jaké motivy k účasti převažují u návštěvníků těchto kurzů, jaké mají očekávání a jak využijí nabyté dovednosti do budoucna.

Na základě stanovených cílů jsme zvolili strukturu práce. V první kapitole s pomocí odborné literatury vymezujeme základní pojmy celoživotní učení, volný čas, zájmy a motivy. V druhé kapitole se zaměřujeme, stále za pomoci odborné literatury, na zájmové vzdělávání dospělých. Konkrétně popisujeme cíle, význam a specifika zájmového vzdělávání dospělých, v druhé polovině této kapitoly se podrobněji zabýváme problematikou realizace a organizace vzdělávacích aktivit pro dospělou populaci. Ve třetí kapitole zařazujeme a vymezujeme rukodělnost v systému volnočasových zájmových aktivit pro dospělé a zároveň upozorňujeme na jejich specifický obsah a cíle. Jaké jsou nové trendy si shrneme v závěru této kapitoly.

Praktickou část uvede kapitola, která představí výzkumný projekt a otázky výzkumu. Dále si představíme instituce zapojené do výzkumu a jaké metody a techniky byly v naší práci použity. V závěru podrobně popisujeme všechny etapy, které vyústily v konečné zpracování práce.

Následuje poslední kapitola, pátá, která se zabývá interpretací nasbíraných dat za pomoci grafů, tabulek a slovního popisu.

Praktická část bude realizována prostřednictvím metody dotazníku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení základních pojmů

V současné společnosti se stává učení nutností. Ideu celoživotního učení a výchovy člověka formuloval již Jan Ámos Komenský ve svém spise Pampedia (Vševýchova). Zůstalo ale jen u utopie a jeho myšlenky nebyly v minulosti realizovány díky politickým podmínkám tehdejší doby, kdy bylo další vzdělání umožněno pouze hrstce vybraným prominentům, převážně vědcům. (Skalka a kol., 1987,s.11)

Dnešní doba je již této ideji nakloněna, psychologické výzkumy dokázaly, že člověk je schopný se učit nejen v dětství, ale během celého svého života.

1.1 Celoživotní učení

O významu celoživotního učení se v Evropě začíná mluvit výrazněji od poloviny 90. tých let. V České republice se tento pojem používá od roku 1996 místo pojmu celoživotní vzdělávání a pojem vzdělávání dospělých je jeho součástí. Podle Průchy - Vetešky (2014) je to především proto, aby bylo možné zdůraznit přenesení zodpovědnosti za získání a rozvíjení schopností, znalostí, kompetencí a dovedností na učící se subjekt.

Celoživotní učení dělí na dvě základní etapy.

- Počáteční vzdělávání
- Další vzdělávání

Vzdělávání počáteční by mělo vytvářet základy pro další vzdělávání.

Celoživotní učení se však podle nich vztahuje k časovému rozmezí a pokud budeme mluvit o vzdělání v průběhu celého života člověka, uvádí pojem „všeživotní učení“, jehož smyslem je přesunutí institucionálního vzdělávání k jiným formám, které mohou probíhat v jakémkoli stádiu lidského života.

„Celoživotní učení chápeme jako zásadní změnu pojetí celého vzdělávání, kdy všechny možnosti učení – ať už v tradičních vzdělávacích institucích v rámci vzdělávacího systému či mimo ně – jsou chápány jako jediný propojený celek, který dovoluje rozmanité a četné přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním a který umožňuje získávat stejné kvalifikace a kompetence různými cestami a kdykoli během života.“ (Palán, 2003, s.22)

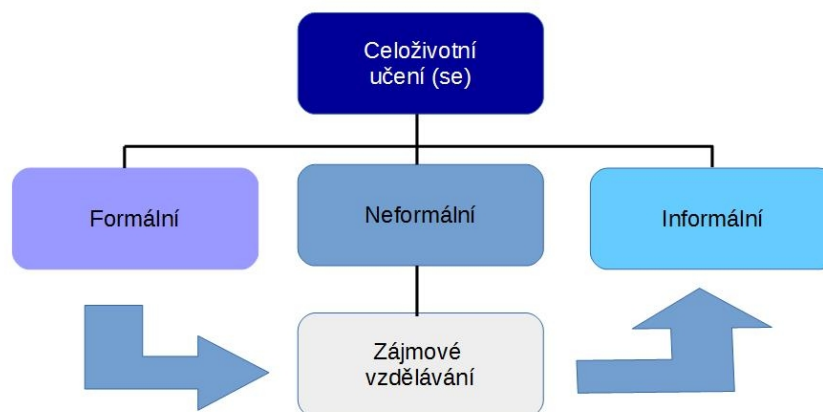
Učení (se) souvisí především s činností učícího se subjektu a na rozdíl od vzdělávání, které probíhá pouze záměrně, může učení (se) proběhnout i nezáměrnou formou. Učení (se) je chápáno jako proces vnitřní, který může být podporován i vnějšími okolnostmi.

V Memorandu o celoživotním učení (2000) jsou definovány tři součásti učení:

- Formální učení (se) vede k získání oficiálně uznávaného titulu. Přípravu zajišťují instituce určené na vzdělávání a odbornou přípravu.
- Neformální učení (se) je stále učení záměrné, ale probíhající v různých institucích, organizacích nebo i na pracovišti a většinou není ukončeno získáním oficiálního dokladu o vzdělání.
- Informální učení (se) nemusí být záměrné a je přirozenou součástí každodenního života.

Naše práce se zabývá zájmovým vzděláváním, které spadá především do vzdělávání neformálního, ale může přecházet i do informálního učení (se) a v některých případech je možný přesah zájmového vzdělání až do formálního vzdělávání. Jeho postavení znázorňuje následující obrázek.

Obr. č.1: Schéma celoživotního učení (se)

1.2 Vzdělávání dospělých jako součást celoživotního učení, operacionalizace pojmu

Vzdělávání dospělých je součástí celoživotního učení (se), ve kterém se přizpůsobujeme různým změnám ekonomického, kulturního, společenského a politického charakteru. (Palán, 2003, s.22) Zahrnuje všechny vzdělávací aktivity dospělých v rámci formálního i neformálního vzdělávání.

Palán (tamtéž) udává dva základní stupně uskutečňování vzdělávání dospělých:

- náhradní školní vzdělávání, kdy toto vzdělání je příležitostí pro dospělé získat stupeň vzdělání, který se obvykle získá v průběhu počátečního vzdělávání, často se označuje také jako druhošancové;
- další vzdělávání, které dále člení na:
 - další profesní vzdělávání, které zahrnuje kvalifikační, rekvalifikační vzdělávání a periodická školení, která jsou realizována v průběhu aktivního života a jejich cílem je rozvíjet schopnosti a znalosti potřebné pro výkon konkrétního povolání,
 - občanské vzdělávání, takové, které je podporováno státem a je v jeho zájmu, formuje občanské a politické role a vzdělává člověka ve veřejných otázkách,
 - zájmové vzdělávání (socio-kulturní vzdělávání) uspokojuje potřeby člověka podle jeho zájmů a preferencí. Díky kultivaci osobnosti se mu ve světě dostává stejné pozornosti jako vzdělávání profesnímu. V České republice je toto vzdělávání prozatím na okraji zájmu andragogiky.

Jiné rozdělení předkládá Rozália Čornaničová (2008, s.52), která mluví o třech oblastech vzdělávání dospělých.

1. Základní vzdělávání je takové vzdělání, které doba a soudobá kultura považují za nutné pro přípravu na další vzdělávání.
2. Odborné/profesní vzdělávání zaměřené na získání kompetencí k výkonu určitého povolání. Vzdělávání probíhá v institucích, které jsou k tomu primárně určené.
3. Osvětové vzdělávání, které je zaměřené na osobní rozvoj člověka v mimopracovní době. Toto vzdělávání Čornaničová dělí na dvě velké podskupiny, jednou z nich je

zájmové vzdělávání, které je vyjádřeno zájmem člověka a předpokládá kultivaci osobnosti. *Občanské vzdělávání* jako další podskupina se zaměřuje na kultivaci člověka – občana a jeho občanské já.

V dokumentech ČR se odráží vývoj v celé Evropě, ale berou také ohledy na vzdělávací politiku v ČR. Pro naši práci je zajímavá například „Strategie regionálního rozvoje ČR pro léta 2007 -2013, kde jedním z cílů je podpora vzdělávacích a osvětových projektů zaměřených na místní a regionální kulturu nebo tzv. Zelená kniha, která se soustřeďuje na rostoucí význam celoživotního učení v řadě evropských zemí a upozorňuje na nutnost, aby Česká republika nastavila tento rozvoj i u nás. (Rabušic, 2008,s.10)

Pro rozvoj celoživotního učení v české společnosti jsou důležité snahy kontextových dokumentů a strategií zaměřených na význam vzdělávání. Významným a uceleným dokumentem, který jasně pojednává o celoživotním učení a také o důležitosti vzdělávání dospělých je „ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice“ tzv. Bílá kniha (Národní, 2011)

V kapitole věnované vzdělávání dospělých je pozornost zaměřena ke třem oblastem.

1. Vzdělávání dospělých, které vede k dosažení určitého stupně vzdělání;
2. dalšímu profesnímu vzdělávání;
3. ostatnímu vzdělávání zahrnujícímu např. zájmovou činnost, občanské vzdělání, vzdělávání seniorů apod.

1.3 Volný čas

Pro dnešního moderního člověka je nepředstavitelné, že by svůj život žil bez volného času, aby neměl čas ve kterém by se mohl věnovat zálibám a koníčkům a který by naplnil podle svých představ různými aktivitami, ať už odpočinkovými nebo vedoucími k sebevzdělávání.

Nebylo tomu tak vždy, alespoň co se náhledu na volný čas týká. Joffre Dumazedier se stal v 60. tých letech prvním teoretikem volného času a ve své stati říká že, pracovní a mimopracovní doba jsou k sobě vázané a existovaly ve všech civilizacích, ale volný čas vznikl až z průmyslové revoluce a definuje několik dodnes platných znaků volného času:

1. Volný čas osvobozuje, nelze z něj vyloučit každou povinnost, ale je možné říct, že osvobozuje od povinností určitého druhu, především od zaměstnání a od povinností institucionálního charakteru např. v rodinné, občanské nebo duchovní rovině.
2. Volný čas je nezainteresovaný, představuje činnosti neutilitární povahy a nemá žádný materiální nebo společenský cíl.
3. Volný čas je hedonistické povahy a vyznačuje se snahou dosáhnout uspokojení a to lze považovat za cíl sám o sobě.
4. Volný čas uspokojuje osobní požadavky a za nejuplněnější označuje stav jež uspokojuje tři potřeby jednotlivců a tři základní funkce: odpočinek, zábava a rozvoj člověka. (Dumazedier, 1966)

Volný čas tedy plní svoji funkci pokud slouží k zábavě, odpočinku nebo k rozvoji osobnosti člověka, ovšem jak doplňuje Krystoň (2011, s.35) funkce volného času vyjadřují pouze očekávání buď ze strany jednotlivce nebo společnosti, skutečný význam dostává volný čas až v případě, kdy je očekávání realizováno prostřednictvím konkrétních volnočasových aktivit. Disciplína zaměřená na vědecké zkoumání, spojená s volným časem se v souvislosti se vzděláváním dospělých nazývá kulturně-osvětová andragogika a její hlavní předmět je zakotven v kulturně-výchovné činnosti.

Z Dumazedierovi charakteristiky vychází i naše současná přední autorka Dana Knotová, (2011) která vidí ve volném času, prostor naplněný aktivitami na základě svobodného rozhodnutí člověka a tyto aktivity jsou voleny podle individuálních potřeb, hodnot a zájmů. Na rozdíl od Dumazediera spatřuje ve volném čase i možnost občanského zapojení do věcí veřejných.

Chomová (2009) podotýká že volný a pracovní čas spolu souvisí a vzájemně se ovlivňují, v práci je důležitý výsledek a ve volném čase je pozornost přenesena na samotný proces činnosti. Abychom mohli uvažovat o volném čase je potřeba dosáhnout minimální úrovně materiálního blaha a vytvořit vhodné materiálně-technické prostředky. Teprve pak uspokojujeme své sociální a kulturní potřeby, cítíme radost ze života, z tvořivosti.

Dříve se hodnota volného času měřila spíše přínosem pro společnost, ale postupně došlo k odklonu a dnes je již v popředí zájem jedince. Hodnotu volného času podle Krystoně (2011, s.30) posuzujeme buď v individuální rovině, která je spjatá s možností seberealiza-

ce, nebo v rovině sociální, kdy význam volného času je uznávám a respektován v sociálním kontextu.

Veteška (2016, s.122) charakterizuje volný čas dospělých „...*jako optimální prostor pro sebezvoje osobnosti prostřednictvím svobodně volených činností*“ a upozorňuje, že je důležité odlišit volný čas, který nemá edukační charakter od záměrného vzdělávání tzn. že je organizované, má definované cíle, obsah a má androdidaktické souvislosti. Toto vymezení považujeme za důležité pro zájmové vzdělávání dospělých.

1.4 Zájmy

Říčan (2012) chápe zájmy jako druh motivů, jejichž základ spatřuje v primárních psychologických potřebách, které vychází z určitého kulturního prostředí.

Uvádí, že zájmy lze také nejsnadněji ovlivňovat a záměrným působením je lze zesílit nebo zeslabit. V souvislosti se zeslabením uvádí anti-zájem, což je úplné znechucení činnosti, které vznikne například vnucováním.

Nakonečný (1995) považuje zájmy za neuspokojitelné a pokaždé, když se zájem uspokojuje, motivace se zvyšuje. Pro motivy zájmu musíme také rozlišit z jakých potřeb člověka se vyvinuly a jaké mu přináší uspokojení.

Podle Jiřího Plamínka (2014) jsou zájmy skrytou vrstvou v chování lidí a vznikají jak nad objektivními potřebami tak i nad subjektivními tužbami a čím více se zájmy díky vzdělávání naplňují tím jsou lidé spokojenější. Viditelný je pak důsledek zájmu a to můžeme pojmenovat jako zájmová činnost nebo jako koníček, či hobby.

Člověk má obvykle více zájmů a ty přispívají k tomu, aby jeho život byl naplněný, radostný, smysluplný a přínosný pro něj i pro společnost jejíž je součástí. (Kaplánek, 2017, s.122 - 123)

Pro Kupcovou (2014) jsou zájmy velmi úzce spojené se schopnostmi a vlohami člověka a dohromady tvoří předpoklad úspěchu v určité činnosti a pokud je v ní člověk úspěšný, má potřebu a chuť se v ní nadále rozvíjet. Vhodným výběrem zájmové oblasti člověk upevňuje a zužuje zájem na konkrétní oblast a té se následně věnuje cílevědomě a dlouhodobě.

Kupcová, zájmy dělí podle obsahu zájmové činnosti na:

- společensko-vědné,
- pracovní-technické,
- přírodně-ekologické,
- esteticky-výchovné,
- tělovýchovné,
- sportovní a turistické.

Pro naši práci považujeme důležitý právě zájem pracovní-technický.

V oblasti zájmů není potřeba zapojovat vnější pobízení k vykonávání dané činnosti. Šerák (2009) upozorňuje na tři dimenze zájmu:

- kognitivní (nezbytné poznání objektu zájmu),
- emocionální (příjemné emoce vyvolané kontaktem se zájmem),
- hodnotová (vysoké hodnocení významnosti).

K aktivaci motivů předchází i zvědavost, což se z psychologického hlediska projevuje jako zájem o nové příležitosti a zkušenosti. (Cakirpaloglu, 2012, s.192) Zvědavost u lidí vede ke smysluplným činnostem a člověk díky zvědavosti dosahuje kvalitnější úrovně života.

1.5 Motivy

Motiv vyjadřuje chování vědomé i nevědomé, takové které díky vzájemnému působení člověka a prostředí směřují k dosažení cílů. Díky interakci se z motivů stávají vnitřní činitelé, které působí na chování a postoje. (Nakonečný, 2003, s.321)

Motiv je motor činností člověka, uvádí nás či naši činnost do pohybu zatímco motivace představuje proces spouštění, zaměření a regulace této činnosti.

Podle Cakirpaloglua (2012, s.180) se motivy a potřeby často nahrazují, on sám v nich ale spatřuje rozdílné významy. Motiv nás totiž vede k cíli, zatímco potřeba je vnitřní stav indikující nedostatek nebo i přebytek.

Šerák (2009) souhlasí s definicí potřeb a doplňuje, že potřeba, díky podnícení k odstranění napětí vzniklého z nedostatku či přebytku, má také motivační funkci.

Potřeby dělí na vrozené a získané; primární, sekundární nebo na fyzické, sociální a psychologické, množství různých kategorií vysvětluje různým pohledem psychologů, ale uvádí že se většina teorií „shoduje na tom, že původní biologický základ našich potřeb hraje stále menší roli a je nahrazován potřebami založenými na společenských základech.“ (Šerák, 2009 s. 49)

Bednaříková (2012) nám odkrývá motivační faktory tj. důvody, proč dospělí jsou ochotní se dále vzdělávat:

1. únik, stimulace - únik z nudy, nebo kompenzace nedostatku ve vlastním vzdělání;
2. profesní růst – z důvodu získání znalostí k vykonávání profese, znalosti vedoucí k postupu či k získání lepšího zaměstnání;
3. společenský prospěch – vzdělání vedoucí k společenské prestiži;
4. společenské kontakty – získání nových přátel a kontaktů;
5. vnější očekávání – snaha splnit očekávání někoho jiného;
6. poznávací potřeby a zájmy - učení jako hobby, pro radost.

Z těchto motivačních faktorů vycházíme i v našem dotazníkovém šetření, neboť v jedné otázce se ptáme respondentů, co je motivovalo k účasti a na výběr mají z výše uvedených možností.

2 Zájmové vzdělávání dospělých

Andragogové a autoři odborných publikací zaměřených na zájmové vzdělávání, ve vzájemné shodě vidí v tomto typu vzdělávání velké zanedbání. Již Vladimír Jůva v osmdesátých letech považuje mimoškolní výchovu dospělých za organickou součást komplexního systému výchovy a její specifika vidí v obohacení člověka prožitky a zkušenostmi, předpokládá, že toto vzdělávání je na začátku svého velkého rozvoje. (Skalka, 1987)

V posledních letech sice dochází k mírnému posunu, především díky podpoře z Evropského strukturálního fondu a také díky neziskovým organizacím a zájmovým organizacím, ovšem bez propojení s dalším vzděláváním i světovými trendy. (Palán - Langer, 2008) Zájmy a potřeby lidí v zájmovém vzdělávání jsou velmi různorodé a diferencované. Často jsou spojené s mimopracovními aktivitami a s přirozenou potřebou po rozvoji vlastní osobnosti a po poznání. Formy, obsah i metody by měly být dostatečně přitažlivé, aby vzdělávající se dali přednost této výchově před jinými lákavějšími aktivitami. V současné společnosti dochází k postupnému odklonu od pasivního k aktivnímu způsobu využití volného času i proto můžeme sledovat v posledních letech zvýšenou poptávku o tuto oblast. *„Prostřednictvím zájmového vzdělávání člověk rozvíjí svoje vědomosti, schopnosti a způsobilosti, získává zkušenosti a seberealizuje se v oblasti svých zájmů. Jde o zájmovou aktivitu edukačního charakteru, v mnoha případech s vysokým tvořivým potenciálem“.* (Kupcová, 2014 s. 7)

Z pohledu věd je zájmové vzdělávání dospělých předmětem zkoumání kulturně-osvětové andragogiky, vedle volnočasových aktivit, občanského vzdělávání a kulturně-výchovné činnosti. (Krystoň, 2011)

Z andragogického hlediska je předmětem zkoumání skupinová nebo individuální vzdělávací aktivita a také instituce, které zájmové vzdělávání dospělých poskytují. (Veteška, 2016)

Definici zájmového vzdělávání nabízí kromě jiných Šerák, který jej vymezuje jako souhrn krátkodobých i dlouhodobých forem, které umožňují edukační, tvůrčí i organizační volnočasové aktivity účastníků, směřujících k uspokojení jejich zájmu. (Šerák, 2009, s.50)

Dana Knotová (2008) upozorňuje, že v současnosti se zájmové vzdělávání uplatňuje i v personální politice velkých firem, kdy zaměstnanci mohou využívat různé benefity, které mají podobu volnočasových aktivit zaměřených na osobní rozvoj, na pohybové aktivity nebo i na manuální kurzy např. ručních prací.

2.1 Cíle a význam zájmového vzdělávání

Člověk, který se rozhodne vzdělávat se ve svém volném čase, se chce na jedné straně něco nového naučit, seberealizovat se, ale na druhé straně si chce i oddechnout a přijít na jiné myšlenky. (Kupcová, 2014, s.54)

Prusáková (2011) konstatuje, že v zájmovém vzdělávání je cílem rozvoj dovedností a schopností, které není možné v profesním vzdělávání uplatnit a samotné zájmové vzdělávání je cílem, oproti profesnímu vzdělávání, kde nemusí být vnitřní motivace a učení je pouze prostředkem a povinností.

Ve shodě s Prusákovou hovoří i Šerák (2009), který uvádí, že zájmové vzdělávání nepřipravuje přenos znalostí v této sféře do profesního prostředí, ale spíše zvětšuje rozhled nabízených možností, kde úkolem je především kultivace osobnosti a seberealizace člověka. Výsledkem je poté kvalitní život jedince, který na základě vědomé volby žije aktivně a neustále přesahuje sám sebe a díky aktivnímu přístupu účastníků zájmového vzdělávání můžeme mluvit o vysoké úspěšnosti při naplňování cílů.

Optimální stanovení cílů lze podle Průchy - Vetešky (2014) za splnění dvou předpokladů:

1. jsou nám známy vzdělávací potřeby a zamýšlené změny,
2. jsou známy podmínky k dosažení a je možné vyhodnotit i míru změn.

Vymezením cílů je možné vyjádřit konkrétní představu o změnách v chování, která by měla nastat po ukončení vzdělávacího působení. *„Vymezení cílů zájmového vzdělávání v sobě odráží upozornění na jeho poslání, význam a úlohy ve vztahu k účastníkovi a vůči společnosti.“* (Kupcová 2014, s.54)

Důležitým cílem zájmového vzdělávání je rozšíření vědomostí a rozvoj zručnosti a schopnosti, které jsou spjaté s oblastí zájmu dospělého. Vzdělávaný v rámci seberealizace získává přístup k potřebným informacím a vědomostem. (tamtéž, 2014)

Čornaničová (2011) uvádí, že cílem je nejenom podporovat osvojování kulturních hodnot, ale také vytvářet podmínky na uplatnění individuálních schopností, nadání a kreativity v oblastech zájmů, a tím i modelování všestranné osobnosti dospělého člověka, jeho hodnot a jeho kultivaci. *„Vědomí cíle motivuje, napomáhá integrovat různé činnosti člověka a vytvářet v nich systém a posloupnost kroků k naplnění tohoto cíle. Činnost se tak stává cí-*

levědomou. Cíl, který člověk přijme za svůj a ztotožní se s ním, psychicky reguluje jeho aktivitu.“ (Palán – Langer, 2008, s.139)

2.2 Specifika zájmového vzdělávání

Zájmové vzdělávání je součástí celoživotního učení a kulturně-výchovné činnosti. Věnuje se především rozvíjení tvořivosti a schopnostem člověka. Zároveň má ale také charakter masové aktivity, která probíhá ve volném čase v kulturně-výchovných zařízeních. (Chomová, 2011, s.34)

Šerák (2009) upozorňuje, že díky širokému záběru a výrazné nesourodosti zájmového vzdělávání, není možné ucelené roztřídění, přesto však lze stanovit několik charakteristik, které jsou platné pro celou oblast volnočasového vzdělávání.

Obr. 2 Charakteristiky zájmového vzdělávání

Zájem,
Volný čas,
Dobrovolnost,
Svoboda výběru,
Místní příslušnost,
Uspokojení potřeb,
Pestrost obsahu,
Neutilitárnost,
Otevřenost,
Aktivita.

Zdroj: Šerák, 2009, s.52

To co, zájmové vzdělávání především, odlišuje od ostatních je *dobrovolnost a neformálnost*, kdy účastník si volí cíle vzdělávání, metody i dobu edukace podle svého. Člověk se učí sám pro sebe a případný neúspěch není sankcionován a stejně tak úspěch slouží především k posílení vlastní vnitřní hodnoty.

Zájmové vzdělávání probíhá především ve *volném čase* účastníka, který rozhodnutím vzdělávat se mění svůj volný čas, který má k dispozici.

Významným hlediskem je *Pestrost obsahu* (roztřídění dle obsahu je uvedeno v následující

kapitole 2.3.)

Typickou charakteristikou je i *svoboda výběru*, kdy účastník na základě svých vnitřních motivů si vybírá konkrétní zaměření. K získání požadovaných informací pak lze dojít několika cestami a k tomu je potřeba individuální *vlastní aktivita*, kdy seberozvoj je součástí životního stylu.

Zájmové vzdělávání je také *neutilitární*, kdy samotná činnost je vykonávána pro ni samotnou a ne pro její případný užitek z ní. Není na ní založena samotná existence člověka.

Charakteristickým hlediskem je i *otevřenost* systému zájmového vzdělávání širokým vrstvám, avšak Šerák upozorňuje že zatím v naší společnosti tohoto typu využívají do větší míry senioři, studenti a lidé s vyšším vzděláním.

2.3 Obsah zájmového vzdělávání dospělých

Obsahové zaměření se odvíjí od oblasti zájmu účastníků a protože zájem účastníků v zájmovém vzdělávání je velmi široký i obsah vzdělávání je velmi pestrý.

Preference zájmů závisí podle Kupcové (2014, s.57) na dvou faktorech, které se vzájemně prolínají;

1. biologický (dispoziční) faktor, v souvislosti s genetickou výbavou zde hraje roli i pohlaví,
2. socio-kulturní faktor vzniká vlivem výchovy a působením vnějších činitelů.

Z tohoto bychom mohli vyvodit vnímání obsahu v kontextu zájmového zaměření, které se rozvíjelo během vývojových fází jedince a zároveň díky stimulům prostředí ve kterém s jedinec pohybuje.

Obsah, lze rozdělit i na témata, které do velké míry popisují aktuální „módní“ trendy ve společnosti. Čornaničová (2011, s.10) za stabilní obsahové jádro zájmového vzdělávání považuje: jazykové vzdělávání; praktickou domácí činnost; zdravý životní styl, zdravotní výchovu; rodinnou výchovu; pohybovou výchovu.

V posledních letech k nim přibýly mimo jiné i počítačová znalost, enviromentální výchova,

alternativní medicína, vzdělávání seniorů a mnohé další.

Vymazalovo dělení uvádíme i přesto, že zavání dobou dávno minulou, ale ve vzdělávání se některé původní obsahy obnovují a je jim v současnosti přikládána velká pozornost a navíc z jeho dělení vychází i další autoři. Naše práce popisuje znovuobjevení pracovních volnočasových aktivit z doby dříve, v dnešní hyperkonzumní době. Název práce vychází z jeho rozdělení a vidíme v tom způsob jak se vypořádat s nově objeveným fenoménem. Vymazalův popis pracovní a technické výchovy přesahuje do profesního vzdělávání. Poznává, že v rámci volnočasového obsahu, vztah k pracovní činnosti je založen na zájmu o samotnou činnost a člověk se s činností identifikuje a pro mnohé pracovníky se tak stává náhradou nedostatkových morálních vlastností v zaměstnání. Uvádí, že potěšení z manuální činnosti dává lidem možnost zažít pocit seberealizace v oblasti, která nemá s jejich povoláním nic společného. Pro rozvoj pracovní a technické výchovy je důležitá vnitřní motivace; aktivita, tvořivost a rozvoj technického myšlení, díky naplnění těchto cílů člověk utváří svůj vztah k práci a vede i smysluplnější život.

Vymazalovo rozdělení obsahu:

- výchova morálně-politická a právní,
- výchova jazyková, vědecká a světonázorová,
- výchova pracovní a technická,
- výchova estetická,
- výchova tělesná, zdravotní a branná. (Vymazal, 1990, s.9)

Z hlediska obsahu člení Šerák (2009, s.137-138) typy zájmového vzdělávání dospělých na:

- kulturní a estetická výchova,
- pohybová a sportovní výchova,
- cestování a turistika,
- zdravotní výchova,
- enviromentální výchova,

- vědeckotechnické vzdělávání,
- jazykové vzdělávání,
- náboženská a duchovní výchova.

V tomto rozdělení vidíme, že pracovní-technickou oblast Vymazalovu Šerák schoval do kutilství, které v jeho členění souvisí volně s vědeckotechnickým vzděláním.

Téma naší práce se u něj prolíná i do kulturně estetické výchovy a v té nás upozorňuje, že je v popředí především umění, ale zároveň se zaměřuje i na vnímání mimoumělecké reality. „*Jde tak o pochopení specifického vztahu člověka ke světu, o rozvíjení schopnosti porozumět prvkům estetická ve všem, co nás obklopuje, o rozvoj tvořivosti člověka v umělecké i mimoumělecké oblasti.*“ (Šerák, 2009, s.139-140)

2.4 Procesuální aspekty zájmového vzdělávání dospělých

V organizovaném volnočasovém vzdělávání je základem partnerský vztah mezi lektorem a účastníky. Bednaříková (2012) podotýká, že těžiště vzdělávacího procesu není jen mezi vzájemným působením vzdělavatele na účastníky, ale i v působení účastníky mezi sebou. Tyto vztahy vytváří sociální klima. Podle počtu účastníků můžeme rozdělit akce pro individuálního účastníka – konzultace, workshopy aj.; pro skupiny – besedy, kroužky, kluby aj. a pro publikum – koncerty, festivaly aj. (Chomová. 2015. s.70)

Úspěšná vzdělávací akce by se měla vyznačovat: příznivou psychologickou atmosférou; schopností vzdělavatele ve vytvoření dobrých mezilidských vztahů.

V praxi můžeme rozlišit tři typy vzdělavatelů dospělých:

- profesionální vzdělavatelé, zaměstnaní na plný úvazek,
- vzdělavatelé dospělých, zaměstnaní na částečný úvazek,
- příležitostní vzdělavatelé dospělých.

Lektor by měl splňovat několik požadavků, měl by být odborník v oboru ve kterém vyučuje, měl by mít alespoň základní andragogické znalosti, životní zkušenosti a kladné morální vlastnosti. Formy a metody, které lektor využívá by měly podněcovat aktivitu účastníků.

2.4.1 Formy vzdělávacího procesu

Formou rozumíme vnější organizační uspořádání vzdělávací akce. (Průcha – Veteška, 2014) Formy je možné uspořádat podle různých klasifikačních kritérií (Krystoň 2011, s.113-114), podle časového hlediska (krátkodobé, dlouhodobé), podle počtu účastníků (individuální, skupinové, hromadné) nebo také podle frekvence (pravidelné, příležitostné).

Za jednu z nejdůležitějších klasifikací forem, považujeme rozdělení podle realizace na

- kontaktní formy – proces výuky vědomostí nebo zručnosti probíhá při fyzické účasti vyučujícího, pro tuto formu je typický zájmově-vzdělávací útvar, v našem případě navštívený kurz;
- bezkontaktní formy – v této formě jde o sebevzdělávání, účastník si sám volí jak se bude učit, využívá k tomu dostupnou literaturu nebo další informační zdroje např. internet. Součástí je tvořivá činnost podle manuálů a návodů, a v dnešní době populárních tutoriálů;
- kombinovaná forma – podstatná pro tuto formu je samostatnost, ale v určitém stupni doplněná konzultací či radou s lidmi s odbornými znalostmi.

V praktické části naší práce pak vycházíme z toho, že i v zájmovém řemeslném vzdělávání jsou přítomny všechny tyto formy v různé míře, ale v provedeném výzkumu nás především zajímá kontaktní forma.

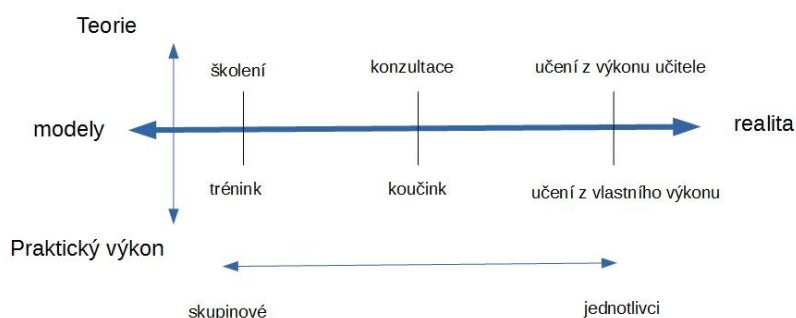
Čornaničová (2011) rozděluje formy podle kolektivních vzdělávacích programů:

- Kurz – funguje na bázi školního systému, v kolektivním systému umožňuje osvojení teorie i praktické zručnosti.
- Zájmový kroužek – činnost kolektivu, která je zaměřená na jednotný zájem a jeho rozšiřování. Zahrnuje umělecké, technické, společenské obory.
- Klub – na rozdíl od kroužku nemá vzdělávací záměr. Sdružuje na základě zájmu a činnosti v určité společenské oblasti.
- Seminář – v kolektivu si účastníci za pomoci lektora procvičují a upevňují své poznatky a vědomosti.

- Sympozium – diskuze spíše odborníků z určitého odborného okruhu , která by měla sloužit k předávání názorů a zkušeností.
- Ucelené vzdělávací programy – jsou různé kolektivní vzdělávací programy nabízené různými institucemi, které se na zájmové vzdělávání zaměřují.

Jednoduché a praktické rozlišení forem mimoškolního učení můžeme nalézt u J. Plamínka (2014, s.40-41).

Obr. č.3: formy mimoškolního učení (se)

Zdroj: Plamínek, 2014, zpracování vlastní

Rozlišuje šest základních forem, mezi nimi je možné vést ostřejší hranice a které se liší vzdáleností od reality. Vzdělávaný ve formách nahoře je spíše teoretikem, naopak v dolních formách je zapojení více praktické. Tabulka rozděluje i počty účastníků, blíže k modelovému zaměření je organizace pro skupiny kdežto jednotlivci se přibližují více realitě.

2.4.2 Metody vzdělávacího procesu

Metodou rozumíme záměrný postup za určitým efektivním cílem vzdělávání. Efektivní metody jsou v zájmovém vzdělávání takové, které zaručují kromě další motivaci účastníků, také jejich aktivní účast, kdy se zapojený účastník i více naučí, umožňují individuální pří-

stup k účastníkovi, umožňují získání zpětné vazby jak na straně lektora tak na straně účastníka a v poslední řadě efektivní metody umožňují kvalitní transfer, tj. Přenos poznatků do praxe. Metody můžeme rozdělit na:

- ústní – monologické nebo dialogické,
- písemné,
- názorné,
- praktické. (Krystoň, 2011, s. 15)

V naší práci se věnujeme převážně praktickým dovednostem, proto vybíráme z mnoha teoretických přístupů dělení metod, právě rozdělení Mužíka (2004), který nejlépe vystihuje obsahové zaměření:

- teoretické – k předání teoretických informací a znalostí, objasnění pojmů, a teorií, rozvíjí intelekt člověka. (Přednáška, seminář, cvičení...)
- teoreticko-praktické – kromě poznatků z teorie se zaměřují i na úspěšné jednání v praxi (diskuzní metody, projektové metody...)
- praktické – získání a rozvoj dovedností a zkušeností (instruktáž, rotace práce, stáž...)

Ve sféře zájmového vzdělání lze využít pouze některé metody. Jak uvádí Šerák (2009), zájem je o atraktivní, moderní a netradiční metody, avšak v realitě se spíše setkáváme s výukovými stereotypy, nechutí k inovacím a neobdobností lektorů, v kombinaci s nedostatkem financí se pak nejčastěji v zájmovém vzdělávání setkáváme s jednorázovou *přednáškou* nebo s *přednáškovými cykly*, charakteristický je pro ni monolog na straně přednášejícího a pasivní přístup účastníků. Pokud je vhodně vedená, podněcuje motivaci účastníků k dalším aktivitám. Méně častá je *beseda* nebo *přednáška s diskuzí*, lze ji použít v případě kdy předpokládáme, že účastníci se v problematice alespoň částečně orientují. V poslední době se ke slovu dostává ve větší míře i *animace*, založená na povzbuzování či motivaci ke konkrétním možnostem seberealizace. V animaci se klade důraz na samostatnost a kreativitu člověka. Využívaná metoda v zájmovém vzdělávání je i *hra*, která otevírá prostor pro kreativitu, samostatnost a iniciativu. Díky hře účastníci rozvíjí odolnost a sebedůvěru a v neposlední řadě má hra i terapeutický účinek v poznávání sama sebe.

2.4.3 Instituce v organizovaném zájmovém vzdělávání dospělých

I přes fakt, že zájmovému vzdělávání se většina lidí věnuje v samostudiu, počet vzdělávacích institucí, věnujících se zájmovému vzdělávání dospělých, kontinuálně roste. Šerák vidí v činnosti vzdělávacích institucí stále velkou mezeru. Centrální vzdělávací organizace zanikly a nahradily je, převážně soukromé instituce, které jsou řízeny na principu nabídky a poptávky. Spolupráce a návaznost mezi nimi nefunguje, disponují různými cíli i zájmy.

Zřizovatelem vzdělávací instituce může být :

- stát a orgány státní správy,
- kraje nebo obce, (knihovny, muzea ...)
- občanská sdružení a nadace, (subjekty třetího sektoru)
- církve a náboženské společnosti,
- soukromé subjekty, jejich cílem je zisk. (Šerák,2009, s.96)

Chomová (2015) zdůrazňuje důležitost třetího sektoru, který dobrovolně a pružně reaguje na konkrétní požadavky trhu a zároveň je po finanční stránce dostupný široké veřejnosti. Nevýhodu vidí v nespolupráci s ostatními subjekty a díky tomu je jejich činnost často nesytemová.

Čornaničová (2011) rozděluje instituce podle jejich zaměření na:

- víceúčelové kulturně-výchovné centra, která slouží jako víceúčelové kulturně-společenské zařízení, jenž má i historické zázemí. Jsou to kulturní domy, besedy, kulturně-společenská centra, regionální centra, zájmové kluby apod.
- specializované kulturně-výchovné – jejich primární smysl není ve vzdělávání, odbornost těchto míst vyplývá z jejich funkce. Jsou to knihovny, muzea, galerie, kina apod.
- instituce a společnosti, jejichž základní zaměření je mimo kulturně-výchovnou oblast, mohou mít těžiště ve sféře vzdělávání, profesionální tvorby, ochrany uměleckých hodnot, ale mohou zasahovat i do zábavy, rekreace a práce.

Eva Denciová (2013) doplňuje rozdělení institucí z hlediska místa působení na místní, regionální a celonárodní a upozorňuje, že především místní kulturně-výchovné zařízení jsou často v žalostném stavu a nejsou zde ani vhodné prostory pro uspořádání vzdělávacích akcí. Smysluplné využívání volného času se v místních podmínkách stává utopií.

3 RUKODĚLNOST

Již Komenský nás nabádá, že lidé se mají nejen všemu učit, ale mají se učit také všechno dělat a nad moudrost knižní kladl moudrost, která vede k úspěšnému a mravnímu jednání. Díky vzdělávání je nejen šťastný jedinec ale svou činností je prospěšný i celé společnosti a protože celá lidská společnost má mít společné cíle, má jeden druhému v rozvoji pomáhat. (Škoda, 1996, s.19)

Andragogika je věda aplikovaná, jejím cílem je aplikovat výsledky z teorie na praktické problémy. Andragogika vychází z praxe a praxi také slouží. Poznatky andragogiky by tedy měly sloužit společenské poptávce. Až dosud jsme v této práci popisovali teoretická východiska. Utřídili jsme důležité základní termíny využitelné pro naši práci, představili jsme pojetí některých autorů, vymezili jsme specifika zájmového vzdělávání dospělých a načrtli vhodný obsah, metody a formy v jejich vzdělávání. V následující kapitole představíme konkrétní oblast zájmového vzdělávání dospělých zaměřenou pouze na rukodělné techniky. Andragogika propojuje teorii s praxí a právě na kurzech řemesel, které jsou v poslední době velmi populárními, z důvodů o kterých budeme mluvit dále, je potřeba nejenom účastníků, ale také lektorů, kteří s dospělými účastníky pracují a ti, kromě odbornosti by měli mít alespoň elementární vzdělání andragogické.

Stále více lidí projevuje zájem nejen o umělecké aktivity, ale také o tradiční řemeslné techniky a postupy. Slušná v této souvislosti mluví a renesanci ruční výroby. (2014) „*Současný člověk se ve zvýšené míře zajímá o ekologii, nedůvěřuje velkým názorovým systémům a vrací se k místním a lokálním hodnotám, zvykům, obyčejům a praktikám. Objevuje kulturu místa, hledá vlastní kořeny, vlastní hodnoty.*“ (Slušná, 2009, s.45)

Podle Slušné tyto projevy lokálního patriotismu přerostly do globálního fenoménu. Projevuje se zájmem lidí participovat na veřejném životě, zájmem o lokální a tradiční kulturní projevy, zájmem o využívání občanských práv a svobod, požadavky na zlepšení životních podmínek a návratem k tradičním řemeslům, místním surovinám a potravinám.

Slušná upozorňuje, že zájem o minulost a tradice je v našich zemích na vzestupu. Rozlišuje dvě dimenze kulturních prvků, které stojí ve společnosti vedle sebe. Jednou z oblastí je současná kultura a druhá je oblast kulturní tradice a kulturního dědictví, jako odkaz minulých generací. Ve snaze zvýšit přitažlivost dochází k transformaci potenciální tržní hodnoty tradice různými strategiemi jako jsou například estetizace, stylizace, inscenace nebo skanzenizace. Folklor a tradice se mění na stylizované, ostentativní předváděné kul-

turní formy, které ztrácejí svoji autenticitu a svým formálním ztvárněním se přibližují kýči. Některé prvky tradice, zejména lidové řemesla, lidová umělecká výroba a folklór, mohou transformací na atraktivní, získat ekonomickou hodnotu, ale hrozí riziko, že se zároveň bude oslabovat hodnota, kterou měli pro společnost. (Slušná, 2015)

Cílem prožitého života již není „mít“, ale důležité je prožívání. Vzhledem k tomu, že je to proces celoživotní a není definitivní je potřeba jej neustále upevňovat a kultivovat. Jednou ze základních myšlenek světoznámého logoterapeuta Viktora E. Frankla v chápání smyslu života je i ta, že smysl je možné naplnit realizací tvořivé hodnoty. Podle Frankla (2016) do tvořivých hodnot spadá všechno, co člověk koná, umělecké ale i vědecké dílo, zájmová činnost, sport a hlavně práce, skrze kterou tvořivé hodnoty bývají naplněny.

V důsledku zavádění moderních technologií do výroby a s tím související omezení samostatnosti pracovníků a nemožností se s výsledkem své práce identifikovat, se přesunují seberealizační činnosti do mimopracovní oblasti. Nejprve se na domácí rukodělné práce, vyžadující řemeslnou dovednost a přinášející okamžité uspokojení z výsledku činnosti zaměřilo dělnictvo, ale podobné tendence se projevily postupně i u intelektuálně pracujících osob. Šerák (2009, s.170 - 171) dále uvádí, že historicky se kutilství, co by volnočasová aktivita, dostala na vrchol v socialismu, díky nedostatku příležitostí k tvořivosti a nespokojenosti s životní situací. Přestože po roce 1989 dochází k útlumu a odsunu k jiným volnočasovým aktivitám, především ke zvyšování profesní kvalifikace, v posledních letech se domácí rukodělná výroba opět prosazuje na poli volného času.

Podle Šeráka se domácí rukodělná výroba vyznačuje několika znaky:

1. odsunutí každodenních stresů a problémů,
2. podpora sebevědomí z vytvoření užitečného výrobku,
3. kompenzace duševní činnosti v zaměstnání,
4. uspokojení z pracovního procesu a ztotožnění se s ním,
5. možnost posílení společenské prestiže,
6. možnost náhradní kariéry,
7. finanční motivace,

8. nedůvěra v profesionální řemeslníky.

Upozorňuje, že aby člověk dosáhl požadovaného výkonu na významné úrovni, je potřeba mít nejenom manuální zručnost a dovednosti, ale musí disponovat také potřebnými odbornými vědomostmi.

3.1 Řemeslo

Definovat pojem „řemeslo“ je velmi složitý úkol, historický vývoj řemesel je totiž odlišný na venkově a ve městě. Na venkově se těžko odlišovala domácí práce od řemesla, protože venkov byl soběstačný a nezávislý a kromě několika specializovaných činností (např. výroba keramiky) si lidé byli schopni vyrobit vše sami. Ve městech byla situace odlišná, měšťané považovali za řemeslo téměř každou práci, nerozlišovali zda je to rukodělná či umělecká práce. Nejvhodnější definice řemesla se nám zdá být definice „*že jde o nezemědělskou výrobní činnost provozovanou za účelem zisku a vykazující některé typické znaky, například vysoký podíl ruční práce v protikladu se strojní a průmyslovou výrobou.*“ (Kocourek - Podhorský, 2017, s.4) Rukodělnost pak můžeme považovat za protiklad vůči průmyslové výrobě. Současné řemeslo je chápáno jako činnost, která splňuje několik parametrů:

- manuální zručnost,
- znalost tradičních materiálů,
- techniky pro úpravu a obnovení materiálů,
- schopnost v hledání nových postupů.

Řemeslo se také často váže ke konkrétnímu regionu a tradicím. (Mapování ..., 2015) Umělecké řemeslo je pak podle Plevové (2016, s.8), obor lidské činnosti, který splňuje několik kritérií: základním znakem je vysoký podíl ruční práce, výrobky jsou z přírodních materiálů při použití jedinečných výrobních postupů a k jejich výrobě je potřeba umělecký talent.

V České republice existovalo do roku 1989 velké množství státních podniků, které se zabývali řemesly. Mezi nejznámější patřilo Ústředí uměleckých řemesel (ÚUR) a Ústředí lidové umělecké výroby (ÚLUV), které po roce 1989, díky zrušení zákona č.56/1957Sb, o umělecké řemeslné práci a lidové umělecké výrobě, zanikly. (Cikánek, 2013, s.103) Jiná

situace je ve Slovenské republice, kde je řemeslníkům věnovaná větší pozornost než v ČR a ÚLUV zde nadále funguje a je odborným garantem rozvoje a péče o kulturní dědictví Slovenské republiky. Původní výrobní a produkční úloha se změnila v aktivity vedoucí k zachování a rozvíjení oblasti tradičních a uměleckých řemesel v současnosti. Jedním z cílů je i vzdělávání v teoretických přednáškách a předávání zručnosti hmotné kultury na kurzech a tvořivých dílnách pro dospělé v rámci volného času účastníků. Škola řemesel pro veřejnost se setkala s velkým ohlasem a od roku 1999 kdy organizace začala s prvními kurzy se volnočasová nabídka rozšířila a absolventi kurzu se stali příznivci tradičního řemesla. (Štangová, 2014) Situace v České republice díky chybějící sdružující organizace a díky slabé ukotvenosti v legislativním systému ČR je velmi špatná a v současnosti je nezbytné vytvořit vhodné podmínky pro podporu a další rozvoj tradičních řemesel. V zahraničí, jak jsme uvedli na příkladu Slovenska, se na problematiku vymírání řemesel aktivně zaměřují a mají nastaveny cíle pro revitalizaci, které u nás doposud chybí. Přestože je v zahraničí práce našich řemeslníků oceňována, u nás zatím není dostatečně ohodnocena. Umělecká řemesla jsou řazena do volných živností, tzn. že pro jejich vykonávání není požadována odborná kvalifikace, důsledkem toho ubylo zájemců o studium dříve tak prestižních umělecko-řemeslných oborů a je to také důvod proč se objevují nekvalitní řemeslné výrobky. (Cikánek, 2013)

Kultura a umění se v poslední době postává do popředí zájmu jako nové zdroje tvorby hmotných a nehmotných statků. „*Kulturní a umělecké volnočasové aktivity jsou specifické přesahem do dvou „průmyslových“ sfér: do vzdělávacího a kreativního průmyslu.*“ (Slušná, 2011, s.59)

Evropská komise v roce 2010 vydala dokument s názvem Zelená kniha – uvolnění potenciálu kulturních a tvůrčích odvětví. Naplňování strategií jsou uskutečňovány díky strukturálním programům.

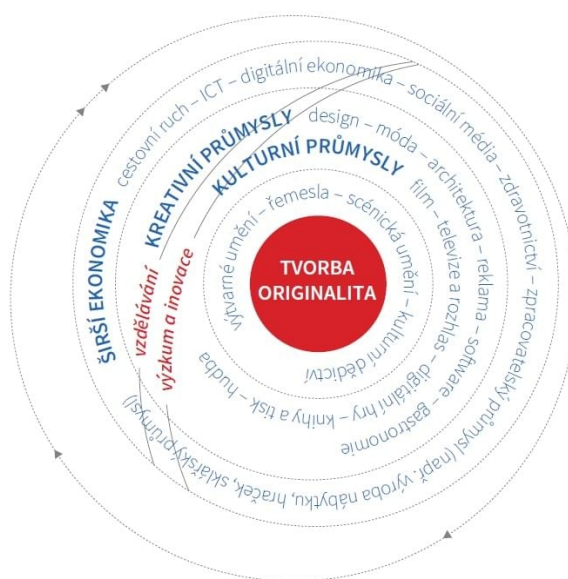
Kulturní a kreativní průmysly dnes mají prokazatelně větší finanční obrat než výrobní obory. Oproti výrobním oborům tento průmysl tvoří především malé podniky a jednotlivci. Podle definice Evropské unie je kulturní a kreativní průmysl (KKP) soubor aktivit a činností, které jsou založené na ekonomických aspektech a patří do nich především tvořivá činnost, výroba apod.

„*Kreativita založená na kultuře se stala strategickou surovinou nového tisíciletí.*“ (Slušná, 2015, s.83)

Kulturní sektor KKP zahrnuje oblast umění kam spadají nejen lidové řemesla, ale i aktivity řemeslného charakteru založené na zlepšení manuální zručnosti. Dále KKP zahrnuje i kulturní produkci masového charakteru, určenou pro širokou vrstvu lidí, která ji dále šíří.

Kreativní sektor KKP zahrnuje aktivity jejichž výstup předpokládá tvořivou činnost. (Slušná, 2015)

Obr. č.4: Koncept KKP

Zdroj: <https://www.kreativnicesko.cz/o-konceptu-kko>

Institut umění – divadelní ústav inicioval činnost výzkumného projektu Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR.

Jedním z měst, kde proběhlo mapování je i Uherské Hradiště. Uherské Hradiště se zaměřilo na zmapování řemesel právě proto, aby podpořilo zachování a další rozvoj tradičních řemesel v regionu. Jejich cílem je mimo jiné i založení „Regionálního centra řemesel“, které by systematicky pečovalo o uchování tradice řemesla, dbalo by na výchovu a předávání vzdělávání nové generaci řemeslníků a zároveň by tradiční řemesla propojovala s novým designem a uměním. Díky novým trendům spočívajícím v návratu společnosti k lokálním produktům a ruční výrobě se otevírají nové možnosti ve využití tvůrčího potenciálu místních řemeslníků. (Mapování ..., 2015)

Řemeslo mělo a má v Uherském Hradišti silnou základnu a díky již zaniklému hradištskému družstvu SLUM, byl předložen návrh na obnovu a další rozvoj lidové umělecké výro-

by, který byl uzákoněn v roce 1945 Benešovým dekretem.

V mapování najdeme i zpracované předpoklady pro rozvoj řemesel, které považují za důležité nejenom existenci vzdělávacích institucí a v nich předávání poznatků, zkušeností a znalostí na pořádaných kurzech a workshopech, ale i hledání jiných možností získání znalostí v oborech.

Pro záchranu řemesel je nutné sledovat cíle:

- vyškolení odborných lektorů,
- zahájení kurzů, kde by výrobci předávali své znalosti a zkušenosti zájemcům o jejich řemeslný obor,
- podrobná dokumentace tradičních řemeslných technik. (Mapování ..., 2015, s.74)

3.2 Tradiční řemesla

Tradice je jedním ze znaků lidové kultury, je založená na principu neměnnosti. (Vondruškovi, 2015) Vycházíme z technologického historického nepřetržitého navazování řemesla, která se předává po generaci buďto v rodině nebo z mistra na žáka. Síla tradice je ale také brzdou, díky které tradiční řemesla začala vymírat. Pokud řemeslník upřednostnil výdělečnou stránku a technologie inovoval, šel odlišnou cestou a díky modernizaci výroby již nelze mluvit o tradičním řemeslu.

O volnočasové vzdělávání v oblasti tradičních řemesel je v posledních letech zvyšující se zájem, ale přesto se této problematice zájmového vzdělávání nikdo nevěnuje. (Kupcová, 2014) Jen málo lidí si uvědomuje důležitost předávání tradiční kultury z generace na generaci a zachování se považovalo často za nákladnou a nenávratnou investici. Je pravda, že nemateriální přínosy budou vždy převažovat nad ekonomickými efekty (Mapování ..., 2015) Předávání kultury je součástí člověka a jeho podstaty, v předávání tradic ovlivňují minulé obsahy současné chování. Slušná podotýká, že zde dochází k přenosu informací v prostoru a času (2015), ale v dnešní době již ne z generace na generaci, ale hlavně díky médiím a tím se mění i mechanismus předávání. Upozorňuje však, že díky snaze přiblížit tradice široké mase současné populace se může stát, že budou ztrácet svou hodnotu, kterou pro společnost měly. V měnících se podmínkách naší společnosti dochází k rozchodu člověka s tradicemi. Šerák vidí v pokračování lidové kultury dnešní masovou kulturu, která

je předmětem obchodu, ale na rozdíl od lidové kultury není tvořena zdola. „*Zatímco původní lidovou kulturu vytvářeli lidé pro sebe, masovou kulturu vytvářejí profesionálové pro pasivní vrstvu*“ (Šerák, 2009, s.42)

Dělení tradiční lidové výroby podle vztahu výrobců k trhu uvádí, ve své publikaci Homo Fáber, přední etnolog Miroslav Válka (2014):

- Domácí - taková která je určena pro vlastní potřebu, popř. spotřebu rodiny, je ne-profesionální, neorganizovaná a jen výjimečně slouží ke směně v rámci společnosti. Patří sem také zájmové aktivity jako je kutilství a koníčky, které mají funkce jak relaxační tak výrobní. Často se znalosti předávají mezigeneračně v rámci rodiny a mají svou lokální a regionální vazbu.
- Domácká, malovýroba - taková která je prováděna vyškolenými výrobci, ve vlastních domácích prostorech s pomocí rodiny. Snahou o zlepšení postavení domácích výrobců bylo zapojení do družstev a sdružování pod ÚLUVem.
- Řemeslná - prováděná výrobci s výučním listem za účelem zisku a v prostorách, které jsou k tomu přizpůsobeny.

Lidová umělecká výroba je podle Války, novodobá forma rukodělné výroby jejíž znakem je kromě používání tradiční technologie a původních přírodních materiálů také důraz na estetiku a účinek výrobku. Do vztahu s výrobcí vstupují také designéři nebo další kreativní obory.

V České republice je tradiční lidová kultura součástí kulturního dědictví. Ochrana kulturní tradice patří mezi cíle některých nadnárodních organizací jako je např. UNESCO, které vnímá tradiční kulturu jako rozmanité a pestré projevy každodenního života. Projekt UNESCO, navazující na „Doporučení k ochraně tradiční lidové kultury“ s podtitulem „Žijící lidské poklady“, se zaměřil na tradiční řemesla, které byly ohroženy zánikem a cílem bylo zdokumentování jejich technologických postupů a snaha o nalezení nástupců, kteří by pokračovali v tradici. Naplňování těchto cílů se ujal Národní ústav lidové kultury ve Strážnici, který následně zahájil několik projektů. Jedním z nich je dokumentace rukodělných technik za použití videa a podrobných popisů s názvem „Lidová řemesla a lidová umělecká výroba“. Další projekt „Nositelé tradice lidových řemesel“ se zaměřil na oceňování tradičních lidových výrobců. Kandidáti prokazují všestranné znalosti svého oboru a zároveň ústav hodnotí nejenom jejich prezentaci a marketing, ale také předávání znalostí a

zkušeností dále. Další ocenění na regionální úrovni je „Mistr tradiční rukodělné výroby“ a na lokálních úrovních například „Cena Vladimíra Boučka“, kterou uděluje město Uherské Hradiště.

Na základě usnesení vlády č.571/2003 zřídily všechny krajské úřady odborná pracoviště péči o lidovou kulturu, a také tradiční řemesla. Jejich cílem je provedení dokumentace tradiční lidové kultury, jejich uchování budoucím generacím. Metodickou a odbornou pomoc těmto pracovištím poskytuje Národní ústav lidové kultury ve Strážnici. (více informací na <https://www.mkcr.cz/regionalni-odborna-pracoviste-pro-peci-o-tradicni-lidovou-kulturu-v-krajich-369.html>)

3.3 Zájmová umělecká činnost

Eva Denciová (2008) označuje zájmovou uměleckou činnost jako jeden z druhů kulturně-výchovné činnosti a upozorňuje, že zájmová umělecká činnost podporuje kreativitu, rozšiřuje teoretickou základnu a rozvíjí zručnost jak ve společenské skupině tak v oblasti vlastní tvorby. Jejím cílem je vychovávat k umění a uměním, rozvíjet a uchovávat lidové tradice a tvořivě je využívat.

Navrhuje pro uměleckou zájmovou činnost rozdělení do několika okruhů:

- slovesné umění, akce zaměřená literárně;
- dramatické umění, setkávání se v ochotnických divadlech;
- hudba, všechny hudební soubory kromě lidové hudby;
- tanec, všechny styly, kromě lidového;
- výtvarné umění, sem zahrnuje kromě vysokého umění i lidové řemesla;
- amatérský film a fotografie;
- folklór, vše co prezentuje lidové zvyky.

Je tomu již deset let, kdy Evropský parlament a rada Evropské unie vyhlásily rok 2009 „Evropským rokem kreativity a inovace“, v Česku pojmenovaným jako „Evropský rok tvořivosti a inovace“ a tvořivost se během této doby stala složkou, vedle invence a kreativity, která je velmi ceněna v současné společnosti i ve sféře profesní nejenom v zájmové.

Podle Slušné (2015) kreativní průmysl zahrnuje tvořivost profesionálů v komerční sféře a také projevy zájmové volnočasové tvořivosti, které se vyznačují dobrovolností. Díky aktivitě místních dobrovolných spolků a aktivních tvůrců se vytváří kreativní energie. S názorem, že lidská tvořivost a neustálá touha vytvářet jsou hybatelem ekonomického, společenského i kulturního života v regionech je potřeba víc než souhlasit. Kreativita totiž nemusí přinášet jen něco nového, ale oživuje i tradiční staré činnosti, které recykluje a posunuje do nových souvislostí.

Zájmové vzdělávání je úzce spjato i s termínem kultura. Palán (2003) pod pojem kultura zahrnuje všechny lidské výtvoř, včetně technických; filozofické názory včetně lidské činnosti v oblasti vzdělávání; socio-kulturní normy a hodnoty; symbolické systémy jako je řeč a umění; instituce v nichž se kultura realizuje.

Kultura má svoji materiální a duchovní rovinu ve vztahu k vytváření hodnot, (Kupcová, 2014) kdy duchovní kultura je výsledkem činnosti společnosti v určitém historickém období, naopak materiální kultura je výsledkem společnosti vytvořený především výrobní činností, zkušenostmi, nástroji a technikou.

Lucia Plevová (2016) sestavila s pomocí dalších pracovníků Slováckého muzea v Uherském Hradišti rozdělení uměleckých řemesel podle použitých materiálů:

- dřevo – tesaři, truhláři, stoláři, dřevořezba, koláři, dlabané výrobky aj.,
- hlína – hrncířství, majolika, kamenina, kachlářství aj.,
- kámen – kamenáři, výroba brusných kamenů,
- kov – kovářství, podkovářství, zámečnictví, kovotepectví, pilníkářství, drátenictví,
- kůže – obuvnictví, zpracování kůže, brašnářství, sedlářství, řemenářství, kožešnictví,
- pletiva – sláma, proutí, lýko, kukuřičné šustí aj.,

- sklo – foukané, broušené, malované, skleněná vitráž, ozdoby aj.,
- textil – Zpracování lnu, konopí, vlny; pletení, tkaní, barvení, šití a výroba krojů a jejich součástí, vyšívání, malování textilu aj.,
- jiné, které se obtížně zařazují, nebo jsou použitým materiálem jedinečné např. pečivo, perníky, kraslice, betlémy, výroba hudebních nástrojů aj.

Chomová (2009) mezi činnosti, které člověk vykonává ve volném čase, kromě oddechu, pohybu, zábavy a zájmového vzdělávání, zařazuje i tvořivost, která je podle ní pro člověka nejpřirozenější činností a je jednou z trvalých lidských potřeb a právě ta stála na počátku mnoha objevů či vědních oborů. Tvořivost jako jediná z uvedených činností nemůže být nasycena a čas, který na ni máme vyhrazený nikdy nedostačuje. „...*aby mohl člověk tvořit, musí sám sebe stále překonávat, vytvářet nové věci, myšlenky, neboť to co vzniklo včera, ztrácí dnes svou cenu.*“ (Chomová, 2009, s.32) Podstatou tvořivosti je nápad, pro který hledáme způsob jeho vyjádření.

Výchova k tvořivosti se realizuje:

- výchova k tvořivosti v mimoumělecké oblasti;
- výchova k umění;
- výchova uměním;
- výchova v oblasti umění;
- výchova se zaměřením na emoční a racionální psychické složky;
- výchova se zaměřením na ostatní složky osobnosti. (tamtéž, 2009)

Zájmové a umělecké volnočasové aktivity, které v dnešní společnosti instituce nabízejí umožňují rozvoj či upevnění potřebné zručnosti na praktické využití tvořivosti. (Slušná, 2014)

3.4 Obsah a cíle zájmového řemeslného vzdělávání

Zařízení místní a regionální kultury realizují aktivity se zaměřením na tvořivost a výrobu něčeho užitečného – tvořivé dílny, hobby aktivity apod. Zájemce si díky nim rozšiřuje vě-

domosti, zručnost a v neposlední řadě je důležité, že překonává sám sebe. Tvořivá umělecká činnost podle Chomové (2009) rozvíjí kromě talentu i technickou zručnost a uskutečňuje se jako:

- výchova zaměřená na estetično (hudební, literární, dramatická...);
- výchova k umění, pěstovaná k vnímání a prožívání uměleckých děl;
- výchova uměním, uplatnění umění ve výchově;
- výchova v oblasti umění rozvíjí znalosti, techniky a návyky.

Tyto aktivity umožňují:

- kontakt s projevy tvorby prostřednictvím členství nebo účast na aktivitách;
- vlastní projev tvořivosti na různém stupni;
- diletské pokusy o tvořivé vyjádření;
- umělecká činnost soustavná, organizovaná;
- umělecká činnost na vysoké úrovni;
- vzdělávání potřebné pro další činnost.

Podle cílů rozděluje Chomová (2015, s.45) také typy kulturních aktivit na:

- zájmové vzdělávání, se zaměřením na informace a zručnost, zahrnuje sem kurzy, cykly a jednorázové akce např. jazykové kurzy, kurzy šití, odborné přednášky z okruhu ekologie, historie, zdravotnictví apod.;
- zájmově–umělecké vzdělávání rozvíjí především osobnost člověka prostřednictvím umění a to díky účasti v různých amatérských spolcích zaměřených na divadlo, hudbu, tanec, literární tvorbu, lidová řemesla aj.;
- zájmově mimoumělecké vzdělávání rozvíjí osobnost člověka v oblasti zájmových volnočasových aktivitách, především v kroužcích, klubech se zaměřením na sběratelství, společenské hry, poznávací aktivity aj.;

- aktivizační výchovně vzdělávací a osvětová činnost vychází z aktuálních společenských potřeb, a její zaměření je především ekologického, finančního, občanského charakteru;
- kulturně-umělecké vyžití zprostředkovává umělecký zážitek účastníkovi, prostřednictvím představení, koncertu, výstavy aj.;
- kulturně-vzpomínkové aktivity se zaměřují na významné události společnosti a jejich připomínání;
- kulturní turismus je aktivita, která umožňuje poznat historii, hmotné i nehmotné kulturní dědictví konkrétního území, je spojená s cestováním;
- ochrana a kulturní využití hmotného i nehmotného dědictví lokality zahrnuje především propagaci tradiční lidové kultury v lokalitě;
- kulturně-zábavná činnost, má především funkci zábavy a oddechu, tvoří ji vystoupení, hry soutěžní akce aj.;
- kulturně-rekreační a rekreačně-sportovní činnost zahrnuje aktivity s přesahem do sportu, ale dominantní je zaměření na rekreaci;
- kulturně-sociální a charitativní činnost se zaměřuje na minoritní skupiny a jejich kluby a charitní činnost;
- ekumenické kulturně-osvětové setkání se zaměřuje na církevní události.

V praxi by před stanovením cílů a záměrů vzdělávací organizace na vzdělávací akci, měla předcházet analýza potřeb a požadavků ze strany těch pro které je určena. Cíl by měl být jasný a konkrétně formulovaný, tak aby bylo stanoveno co by měli účastníci akce po skončení vědět nebo umět. Cíl by měl být dosažitelný a měl by jít na závěr vyhodnotit. V zájmovém vzdělávání dospělých se klade důraz především na kvalitu a množství získaných znalostí a dovedností a uplatnitelnost v dalším běžném životě se již nesleduje. (Šerák, 2009)

3.5 Formy zájmového řemeslného vzdělávání

„Tvořivé dílny ... mají poskytnout zájemcům adekvátní prostor pro rozvoj poznatků a

zručnosti v různých technikách ve zvolených zájmových oblastech. Pod odborným vedením lektora a individuálním přístupem se v tvořivých dílnách klade důraz hlavně na rozvoj talentu a tvořivosti a na vlastní sebevyjádření.“ (Raši, 2008, s. 141)

Tvořivé dílny mohou být zaměřené na začátečníky, kdy je uvádí do řemesla, zejména do tradičních řemesel a výtvarných technik a mohou u účastníka nastartovat proces trvalé zájmové aktivity. Další stupeň jsou řemeslné tvořivé dílny, které rozvíjí řemeslnost v požadované oblasti a mohou nastartovat proces profesionalizace. Na posledním stupni jsou umělecké tvořivé dílny, zaměřené na podporu osobního růstu u neprofesionálních umělců.

Řemeslné tvořivé dílny mohou být obsahově zaměřené na:

- řezbářství,
- tkání (v ránu, na karetkách, na desce ...),
- vyšívání a paličkování,
- košíkářství,
- keramika a hrnčířství,
- drátenictví,
- šperkařství,
- kovářství,
- textilní výtvarnictví,
- oděvnictví,
- výroba hudebních nástrojů,
- výroba dětských hraček,
- vytváření dekorativních předmětů z přírodních materiálů.

Výběr vhodné formy závisí na cíli a obsahu akce a stejně tak na zájmu účastníků a také na znalostech a osobnosti realizátorů. Aktivity se dají také členit podle toho zda převládá pa-

sivní přístup účastníka (koncerty, divadla, výstavy ...) nebo zda převládá aktivní přístup účastníků (workshop, beseda, kurz, soutěž ...).

Formy v zájmovém vzdělávání jsme již popisovali v jiné části této práce, přesto bychom rádi připomněli některé vhodné aktivity vycházející z našeho zájmu o řemeslnost. Nejčastěji realizovanou zájmovou aktivitou je *vzdělávací kurz*. Vzdělávací kurz je realizován ve skupině a umožňuje účastníkům, pod vedením lektora, osvojení si odborných poznatků a praktických dovedností z některého pracovního okruhu. (Šerák, 2009) Další z aktivit je *přednáška*, využitelná je pouze na teoretické úrovni, pro rozšíření sféry zájmu, krátkou přednáškou je možné doplnit například i vzdělávací kurz. *Exkurze* je využívána k pozorování skutečností bez aktivního zapojení pozorovatele. *Workshop* je aktuálně jeden z nejvyužívanějších praktických forem odborného vzdělávání. Je chápán jako forma mezi přednáškou a výcvikem, kde lektor předvádí postupy a pomůcky. *Výcvik* je naopak zaměřený velmi prakticky na osvojení si zručnosti a dovedností využitelných v praxi. (Chomová, 2015) Populární novinkou dnešní doby jsou *zážitkové kurzy*, což je spojení zábavného způsobu učení a rozvíjení osobnosti. Umožňují lidem vystoupit na krátký čas (1 den až týden) ze svého prostředí, poznat nové lidi, najít nové pohledy, získat novou motivaci i energii a naučit se něco nového. V naší práci používáme termín kurz jako synonymum pro vzdělávací kurz, protože dle našeho mapování, je to právě tato forma, která je v zájmovém vzdělávání zaměřeném na řemeslo dominantní.

Své místo zde má i *zájmový kroužek*, díky němu se setkává kolektiv lidí stejného nebo podobného zájmu a zaměření a prohlubují si svoje vědomosti a dovednosti na bázi intersociálního kontaktu. Bednaříková (2012, s. 57) kroužky zařazuje do několika skupin:

- naučné (technické, čtenářské ...),
- technické (modelářské, ruční práce ...),
- hospodářské (pěstitelské, chovatelské ...),
- sběratelské (numismatické, filatelistické ...),
- umělecké (taneční, pěvecké, divadelní ...),
- kroužky přátel umění,
- sportovní (turistické, podle druhu sportu ...).

3.6 Nové trendy v zájmovém vzdělávání

Novým trendem v zájmovém vzdělávání je fenomén „DIY“ což v angličtině znamená Do It Yourself a dá se do češtiny přeložit jako vyrob si sám. Nejčastější návody souvisí s ruční výrobou, domácí výrobou oblečení a módních doplňků, bytových doplňků, ale i s některými tradičními technikami. Tato sféra je dostupná každému díky internetovým platformám jako je například youtube.com, pinterest.com aj.

Veřejné dílny jsou nejnovějším fenoménem v pracovní volnočasové oblasti. Jejich koncept k nám přišel ze zahraničí podobně jako vzdělávání „DIY“ je zaměřený na „vyrob si sám“. Řemeslné dílny jsou sdíleným prostorem vybaveným profesionálními nástroji a náradím pro vytváření různých řemeslných projektů. Jejich cíl je rozvíjet manuální zručnost lidí a vytvořit vhodné místo pro setkávání kutilů ke sdílení zkušeností. V České republice je takových dílen zatím jen pár, převážně ve velkých městech.

Vidoseminář neboli videokurz má formu záznamu videa a je pouze jednosměrný. Informace proudí k uživateli bez možnosti interakce. Výhodou je možnost přerušení či opakovaného návratu. Další výhodou je finančního rázu, videokurzy bývají zdarma nebo za menší poplatek. (Veteška, 2016)

Sociální sítě jsou užitečným nástrojem v dnešní době, jsou přístupné komukoli a dávno již nejsou doménou mladé generace, nabízejí velké spektrum dostupného využití s minimem úsilí. Facebook a stejně tak např. Instagram a další sítě, umožňují komunikaci v sociální síti tzn. ve skupině lidí se stejným zájmem, dochází zde k předávání informací, zkušeností a dovedností.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 Výzkumný projekt

V úvodu teoretické části jsme za pomoci odborné literatury a dokumentů ČR definovali některé pojmy, které jsou pro náš výzkum zájmového vzdělávání dospělých důležité a vylíčili jsme si předmět zkoumání z pohledu věd.

Považujeme za důležité zdůraznit, že se zde zabýváme záměrným volnočasovým vzděláváním, kdy přenos znalostí provádí lektori a trenéři a kurzy mají obsah, cíl a androdidaktické souvislosti. Většina uváděných autorů považuje aktivity zájmového vzdělávání za celkovou kultivaci osobnosti, které si lidé volí podle individuálních potřeb a zájmů a při realizaci oblasti zájmu je cílem samotný proces činnosti. Dovednosti a znalosti získané ve volném čase tak nebývají často využívány v profesním zaměření.

V naší praktické části hledáme nejčasnější motivační faktor, který určuje ochotu dospělého člověka k účasti na kurzech zaměřených na řemeslo, dále nás zajímá jaké očekávání si účastníci přinášejí a zda bylo jejich očekávání na kurzu naplněno tak, aby účastníci uvažovali o dalším prohlubování si získaných znalostí a dovedností i po skončení navštíveného kurzu a kde, při jaké příležitosti budou tyto schopnosti využívat.

4.1 Výzkumný problém

Gavora (2014) považuje výzkumný problém za něco co je potřeba vyřešit. Již při zvolení výzkumného tématu „Zájmové vzdělávání dospělých se zaměřením na pracovní-technickou oblast“ bylo zřejmé, že výzkumných problémů bude více. Cílem výzkumu práce je ověření faktorů motivace a zjištění míry očekávání účastníků zájmových vzdělávacích kurzů pro dospělé se zaměřením na řemeslné (rukodělné) kurzy. Z cíle jsme vyvodili dva dílčí výzkumné problémy:

1. Co motivuje dospělé respondenty k účasti na zájmovém vzdělávacím kurzu zaměřeném na pracovní-technickou oblast?
2. Jaké je očekávání dospělého respondenta ve vztahu k realizaci zájmového vzdělávacího kurzu zaměřeného na pracovní-technickou oblast?

Hlavními zdroji výzkumných problémů se u prvního, zaměřeného na motivaci, stala odborná literatura autorky Ivety Bednaříkové, která představila motivační faktory dospělých (více v teoretické části 1.5) a u druhého výzkumného problému je to vlastní andragogická

praxe a diskuse s odborníky, kde autorka práce před praktickým výzkumem navštívila několik kurzů zaměřených na řemeslo a měla možnost mluvit s účastníky a také s lektory, kteří řemeslo vyučují.

4.2 Otázky výzkumu

Vzhledem k tomu, že v našem výzkumu není prioritní vztah mezi zkoumavými jevy, ale dáváme si za cíl popsat současný stav na kurzech řemesel stanovili jsme několik deskriptivních výzkumných otázek.

- Které motivy jsou dominantní pro rozhodnutí zúčastnit se zájmových vzdělávacích kurzů pro dospělé se zaměřením na řemeslo?
- Jaká je míra očekávání dospělých respondentů účastnících se vybraného zájmového vzdělávacího kurzu zaměřeného na řemeslo?
- Co považují dospělí účastníci zájmových vzdělávacích kurzů za bariéry bránící v účasti na řemeslném kurzu?
- Jaké jsou další nástroje respondentů k získání požadovaných znalostí a dovedností?
- Jak dospělí účastníci zájmového vzdělávání na řemeslných kurzech naloží se získanými znalostmi a dovednostmi ve svém životě?

4.3 Výzkumný soubor

Pro účely tohoto výzkumu byl vybrán základní soubor, který je zkoumán. Základní soubor obsahoval všechny lidi, kteří se účastní v období výzkumu některého z řemeslných kurzů na území ČR. Do výběrového souboru byly nakonec zařazeny kurzy ve čtyřech městech - v Praze, v Brně, ve Zlíně a v Uherském Hradišti. Pro kritéria výběru bylo nepodstatné pohlaví respondentů, jejich vzdělání, povolání a stejně tak bydliště, důležitými determinanty bylo pouze, že se jedná o respondenty ve věku 18+ a jsou účastníky vybraného řemeslného kurzu.

Již v první etapě výzkumu byly osloveno několik institucí, které se věnují zájmovému vzdělávání dospělých a ve své nabídce mají i rukodělné kurzy. Všechny oslovené instituce přislíbily možnost provedení výzkumu na jimi pořádaných řemeslných kurzech. Nicméně dvě instituce ze čtyř byly z výzkumu vyřazeny, neboť jejich kurzy začaly až po ukončení

našeho výzkumu a dvě další byly do výzkumu zařazeny dodatečně, neboť v první fázi nebylo známo, zda řemeslné kurzy v čase výzkumu budou pořádat.

4.4 Instituce, zapojené do výzkumu

Instituce, ve kterých probíhal výzkum bychom mohli rozdělit podle měst, podle zřizovatele, podle zaměření, ale důležitá je skutečnost, že všechny tyto instituce pořádají zájmové vzdělávací kurzy pro dospělé zaměřené na řemeslo.

4.4.1 Vzdělávací spolek uměleckých řemesel

Založen byl v roce 1992 v Praze na popud několika nadšených dam, které se odmítly dívat jak řemeslo pomalu umírá a rozhodly se své zkušenosti, znalosti a nadšení předávat dále. Na kurzech, které spolek pořádá se zájemci naučí tradiční techniky řemesla nejenom z Čech a Moravy, ale také z celého světa. Kurzy organizují pro menší skupiny po celý rok během týdne, ale především o víkendech ve vlastních prostorách. Kromě kurzů, přednášek a workshopů pro dospělé pořádají také zájezdy za řemeslem a výstavy. Lektori a lektorky, kteří ve spolku učí mají mnohaleté zkušenosti, nadále se odborně vzdělávají nejenom v řemeslech, ale i v přístupech a práci s lidmi. Vzhledem k nedostatku kvalitních publikací, také v začátcích působení, začali sami vydávat učebnice a skripta pro výuku řemesel. Zásahují i do profesního vzdělávání díky akreditaci na vzdělávací programy Ruční tkadlec/tkadlena, dráteník/drátenice a v oboru krajkář/krajkářka. Podrobněji na odkazu: <https://www.vsur.cz/>

4.4.2 Moje dílna

Je pětiletý fungující projekt zapsaného spolku spojující tvořivou dílnu a malou kavárnu. Prostor dílny není příliš velký, přes den mají lidé možnost posedět u kávy a věnovat se volnému tvoření a v podvečer a o víkendech se zde pořádají kurzy, workshopy nebo přednášky. Moje dílna nabízí semestrální dlouhodobé kurzy pro dospělé, převážně uměleckého charakteru, řemeslné zaměření najdeme na kurzech keramiky, vyšívání, kurzu šití a dalších. Dále nabízí jednorázové kurzy, kde je variabilita větší a lektorky, které na těchto kurzech učí, přijíždí z celé republiky. Do jednorázových kurzů pro dospělé je zařazeno množství různých řemeslných kurzů. Lektorky na kurzech mají nejenom odborné zkušenosti, ale mají také zkušenosti s výukou dospělých osob. Podrobněji na odkazu: <https://mojedilna.eu>

4.4.3 Lipka

Je brněnské školské zařízení jehož zřizovatelem je Jihomoravský kraj. Soustředí se především na ekologické výukové programy pro děti i dospělé. Od ekologie se odvíjí i další nabídky vzdělávání jako například osvětové a vzdělávací akce pro veřejnost nebo akreditované vzdělávání pracovníků základního a středoškolského stupně. Zde také probíhá volnočasové zájmové environmentální vzdělávání pro dospělé zaměřené na práci s přírodními materiály, výuku technik podle starých tradic a rukodělných řemesel. Lipka pod sebou sdružuje pět pracovišť a na zájmovém vzdělávání dospělých se aktivně podílejí především dvě pracoviště – Lipová a Kamenná. Na víkendových nebo odpoledních krátkodobých kurzech se dospělým věnují odborně vyškolení lektoři z řad zaměstnanců Lipky. Podrobněji na odkazu: <http://www.lipka.cz>.

4.4.4 Slovácké muzeum

Má sídlo v Uherském Hradišti a svým záběrem jej řadíme mezi regionální instituce. Profiluje se především etnograficky a archeologicky a v rámci několika expozic je možné nahlédnout do historie tradičních a lidových řemesel. V roce 2011 bylo v přízemí Slováckého muzea otevřeno Centrum péče o tradiční lidovou kulturu Zlínského kraje kde v souladu s hlavním cílem „Mapování řemesel“, se začalo s pořádáním pravidelných interaktivních programů s názvem *Tvoříme v muzeu*. Pod vedením lektora byly představovány na praktickém workshopu technologie rukodělné výroby. Program se dostal časem do pozadí a upřednostňován byl jiný program s názvem *Vaříme v muzeu*. Po skoro tříleté přestávce se muzeum v letošním roce opět snaží navázat na cyklus výuky technologií tradičních řemesel. Kurz je pořádán za účasti odborníka na řemeslnou technologii ovšem bez větších zkušeností s výukou dospělé populace a za účasti pracovníka muzea, který teoreticky uvede řemeslnou techniku. Maximální počet účastníků je nastaven na 25 osob. Podrobněji na odkazu: www.slovackemuzeum.cz

4.5 Metody a techniky výzkumu

Pro získání potřebných dat jsme zvolili kvantitativní výzkum. Hlavním cílem tohoto výzkumu je zachycení a popsání předmětů a jevů konkrétní reality. V metodologii toho výzkumu je realita skutečná a můžeme ji poznat. Jak ale zkoumat motivy, názory, postoje a stavy lidí, když se nedají reálně pozorovat? Kvantitativní výzkum zná však způsob jak změřit i navenek jevy nepozorovatelné. (Gavora, 2012)

V chápání pojmů výzkumná metoda a výzkumná technika vycházíme z definic Jiřího Pelikána (1998), který chápe výzkumnou metodu jako obecný metodologický nástroj, který slouží k získání a zpracování dat a zároveň vymezuje komplexně úhel pohledu na prováděný výzkum. Na výzkumnou metodu navazuje a ve vztahu je mu podřízen pojem výzkumná technika, což je konkrétní nástroj, který cíleně realizuje výzkumný záměr vymezený nejprve metodou.

Náš výzkum je empirický neboť je založený na terénním sběru a analýze sebraných dat. Ve zvoleném výzkumu v praktické části analyzujeme výpovědi respondentů o sobě, proto zde budeme mluvit o explorativní metodě. Její předností je dostupnost a možnost oslovení většího počtu respondentů najednou.

Jako techniku pro sběr dat v našem výzkumu jsme zvolili dotazník. Podle Pelikána (tamtéž) je podstatou dotazníku zjištění informací, názorů, postojů o respondentovi, které zajímají dotazujícího.

Formu dotazníku jsme zvolili písemnou. Distribuce dotazníku proběhla osobní cestou při přímé účasti na vhodných kurzech řemesla.

Dotazník tvoří tři samostatné části, v úvodu je vysvětlení významu žádosti o vyplnění dotazníku, co je jeho cílem a k čemu budou data, tímto způsobem získaná, použita. Je zde poděkování, představení autorky dotazníku a také nezbytné pokyny pro respondenty, jak správně vyplnit dotazník.

Druhá část je věnována samotnému dotazníku, který je složen z osmnácti otázek.

V závěru dotazníku je opětovné poděkování za čas strávený u vyplnění dotazníku.

4.6 Etapy výzkumu

Každý výzkum má několik etap, které na sebe vzájemně navazují. V kvalitativním výzkumu jsou etapy poměrně fixní (Gavora, 2010) přesto však je v praxi obvyklé některé činnosti vykonávat souběžně.

4.6.1 Etapa přípravná

V Etapě přípravné byla nejprve vytvořena metodologická koncepce praktického výzkumu a bylo provedeno předběžné mapování možností výzkumu. V první fázi bylo vytipováno za

pomoci osobních zkušeností a internetu i několik institucí, které se zaměřují převážně na volnočasové vzdělávání dospělých a v jejich nabídce jsou především řemeslné kurzy. Instituce byly obeslány emaily s vysvětlením problematiky a s žádostí o umožnění výzkumu. Ode všech oslovených institucí byla odezva kladná s příslibem spolupráce v době, kdy bude praktická část prováděna, bohužel se také ukázalo, že ve dvou oslovených institucích kurzy začínají v roce 2019, až po ukončení etapy realizační. V druhém kroku byly osloveny instituce se širším záběrem činnosti, takové, ve kterých probíhá volnočasové vzdělávání dospělých na řemeslných kurzech, ale není dominantní a nepřevažuje nad jiným volnočasovým zaměřením. (Instituce byly popsány v kapitole 4.4) I zde jsme se setkali s kladným ohlasem na plánovaný výzkum.

V etapě přípravné proběhlo i nastudování problematiky a tématu v odborné literatuře. Vzhledem k tomu, že odborné literatury, která se zaměřuje na volnočasové vzdělávání dospělých je v naší republice velmi málo, byl na začátek vypracován autorkou soupis možné odborné literatury naší i slovenské. Při tvoření rešerše byly využity katalogizační on-line záznamy ze tří knihoven. Nejdostupnější knihovna je při UTB, bohužel námi požadovaná literatura je zde obsažena v nejmenší míře, druhá dostupná knihovna je Moravská zemská knihovna v Brně a třetí je Univerzitní knihovna v Bratislavě. Slovenská odborná literatura splňuje naše požadavky hned z několika důvodů. Jedním z hlavních je, že vnímání řemesla a předávání je stejné na Slovensku jako u nás. Spojuje nás společná cesta historií a po tuto dobu i řemesla byla stejně vnímána. Je faktem, že na Slovensku je řemeslům věnováno více pozornosti než-li u nás a inspirací pro nás by se mohl stát vzor slovenského ÚLUVU, který se věnuje mimo jiné i zájmovému vzdělávání dospělých.

Po prostudování dostupné odborné literatury bylo přistoupeno k sepsání teoretické části a z ní vycházejících položek v dotazníku.

Dotazník – při tvorbě položek v dotazníku, bylo využito i techniky pilotáže (Gavora, 2012), kdy při účasti několika osob, proběhlo hlasité čtení otázek a variant a následné ověřování srozumitelnosti. U polootevřených otázek vznikla i debata nad zvolenými variantami odpovědí a nad dalšími možnostmi. V této fázi se několik otázek ukázalo jako zbytečných a nesrozumitelných a proto byly vyřazeny.

Po přepracování dotazníku jsme zrealizovali předvýzkum. Ten proběhl za pomoci internetového nástroje survio.com, kde je možné vytvořit dotazník, který je na internetu distribuován vhodným respondentům.

Podle kritéria volnosti je v dotazníku 11 otázek uzavřených z nichž si respondent vybírá jen jednu variantu, první dichotomická otázka má filtrační funkci a pokud respondent odpoví negativně, další položku nevyplňuje. 7 otázek je polootevřených (Gavora, 2012), nabízejí varianty odpovědí a zároveň i možnost zvolit vlastní odpověď, u těchto otázek respondent může zvolit až tři volby. V dotazníku měli respondenti možnost vyjádřit svůj postoj na hodnotící stupnici. U otázek č.5, č.6, č.7, č.8, č.9 se jednalo o posouzení míry spokojenosti s vybraným kurzem. U otázky č.14 o posouzení nabídky v okolí a u otázek č.15, č.16, č.17 o posouzení míry přínosu pro další život respondenta.

4.6.2 Etapa realizační

Realizační etapa proběhla od 2.2.2019 do 2.3.2019 na vybraných řemeslných kurzech pro dospělé. V souladu s Průchou (2014) považujeme za důležitý i způsob distribuce dotazníku, zvolili jsme tedy způsob osobní návštěvy. Respondentům byly vysvětleny hlavní cíle výzkumu, představena osoba zadavatele a přednesena žádost o pomoc v rámci výzkumu. Celkem bylo takto distribuováno 90 dotazníků a návratnost byla 66 dotazníků. Celková návratnost je 73%. Jak bylo posléze zjištěno, dotazníky byly všechny vyplněny v pořádku, bez neshod, zpracovatelnost byla tedy 100%. Aby nedocházelo k možnosti snížení validity výpovědí, ke které by mohlo dojít díky přítomnosti osoby zaangażované do výzkumu, tak jak to například uvádí Pelikán (2004), dotazovatel se po uvedení žádosti vzdálil od skupiny.

První kurz, na kterém byly dotazníky využity, byl 2.2.2019 v Uherském Hradišti v prostorách instituce Slováckého muzea, jednalo se o kurz „*Výšivka do výřezu*“, zúčastnilo se 22 osob a dotazník nakonec odevzdalo 10 osob. Procentuální návratnost je pouze 45%. Malá úspěšnost je dána i tím, že účastnice kurzu byly v časovém tlaku a v závěru kurzu již nebyl prostor k vyplnění dotazníku. 16.2.2019 díky velkému ohlasu na první pořádaný kurz, proběhl další kurz „*Výšivky do výřezu*“ kde bylo 18 účastníků. Dotazník vyplnilo 14 respondentů, a návratnost dotazníků byla tentokrát 78%.

Další dva kurzy byly pořádané ve Zlíně v instituci „Moje dílna“. Dne 5.2.2019 se konal kurz keramiky, kterého se zúčastnilo 10 osob. Díky nedostatku času a nevyhovujícímu tvůrčímu prostředí si respondenti dotazník odnesli domů a další týden na pokračování kurzu se navrátilo 5 dotazníků. Návratnost byla 50%. Kurzu výšivky ve stejné instituci dne 8.2.2019 se zúčastnilo 8 osob a i zde počet vyplněných dotazníků byl pět. Návratnost 63%.

Brněnského kurzu „*Pletení košíků z proutí*“ 9.2.2019 pořadající instituce Lipka se účastnilo 11 účastníků, všem byl rozdán dotazník s prosbou o pomoc s výzkumem. Stejný počet vyplněných dotazníků se také vrátil, tzn. že návratnost byla 100%. Další řemeslný kurz této instituce navštíven nebyl, neboť byl mimo časový plán druhé etapy.

V Pražské instituci, která se jako jediná věnuje pouze vzdělávání dospělých v řemeslech, jsme distribuovali dotazníky o víkendu 23.2.2019 až 24.2.2019. Kurzů zde bylo několik při účasti 2-5 osob. Díky osobní iniciativě paní Maškové byla návratnost dotazníků u všech kurzů 100%, celkem 21 dotazníků.

4.6.3 Etapa analýzy a interpretace výsledků

Po ukončení distribuce dotazníků a následnému ukončení jejich sběru bylo přistoupeno k třetí etapě analýzy dat. Ve volně dostupném kancelářském programu LibreOffice Calc byla vytvořena tabulka pro utřídění dat z dotazníků. Po uspořádání a očíslování dotazníků, bylo provedeno převedení získaných dat do souhrnné tabulky a k následnému zpracování do grafů a u některých položek i ke zpracování podrobnější tabulky vycházející z konkrétní otázky. U otázek uzavřených a v položkách, kde respondenti měli zvolit pouze jednu variantu, byly k odpovědím přiřazeny čísla vzestupně a do tabulky bylo zapsáno už jen číslo odpovědi, která byla respondentem vybrána. U otázek, kde měli respondenti možnost vybrat až tři varianty, byly tyto varianty zohledněny již v tabulce a podle vybraných odpovědí bylo vyplněno pouze pole, které se shodovaly se zaškrtnutou variantou.

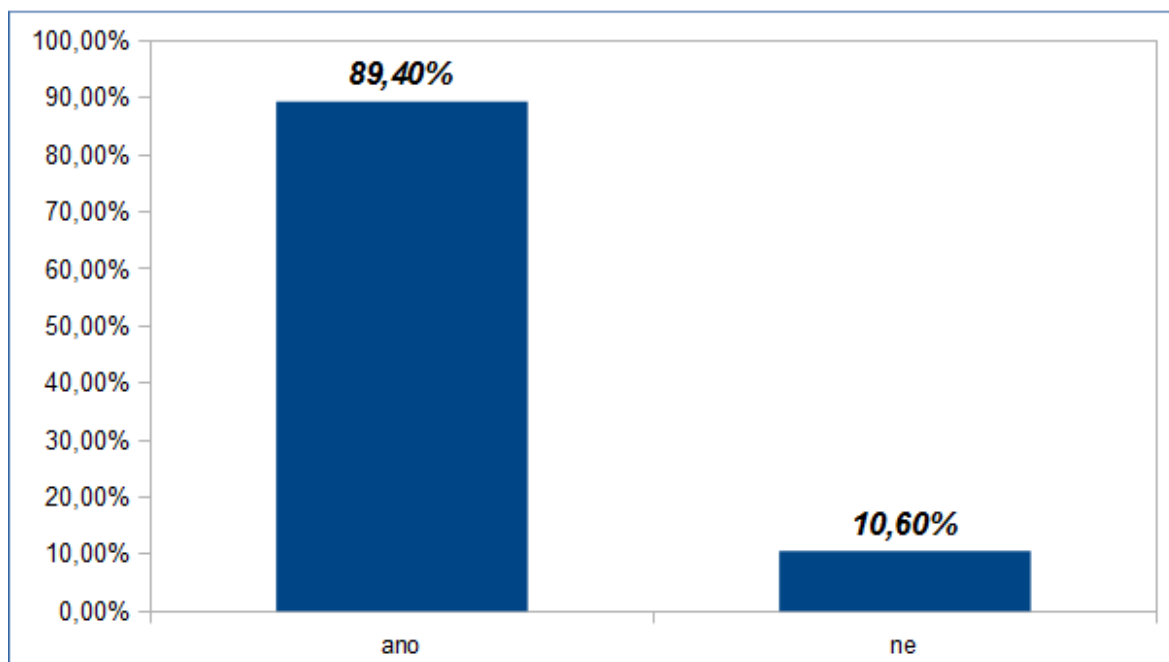
5 INTERPRETACE VÝZKUMNÝCH ZJIŠTĚNÍ

V této kapitole se již zabýváme samotnou interpretací nasbíraných dat. Data jsou vyhodnocována a popisována postupně podle položek v dotazníku a pro větší přehlednost jsou doplněny grafy a komentářem autorky. V případě, že se zde projevila odchylka v datech dle místa sběru nebo autorka chtěla podpořit názornost, byla interpretace doplněna i tabulkou s rozdělenými údaji podle místa konání kurzů a doplňujícím komentářem.

1. Měl/a jste v dětství nebo v dospívání možnost získat praktické řemeslné zkušenosti?

Jak již bylo uvedeno v teoretické části, v dřívější době bylo obvyklé, že se řemeslné dovednosti a znalosti předávali především v rodinách. Dnešní uspěchaná doba tomuto způsobu předávání již nepřikládá takovou váhu a mechanismus předávání se mění i díky médiím. Zajímá nás, kolik účastníků na vybraných kurzech tuto ranou zkušenost s řemeslem získalo.

Graf č.1: Získání řemeslných zkušeností v dětství a dospívání

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

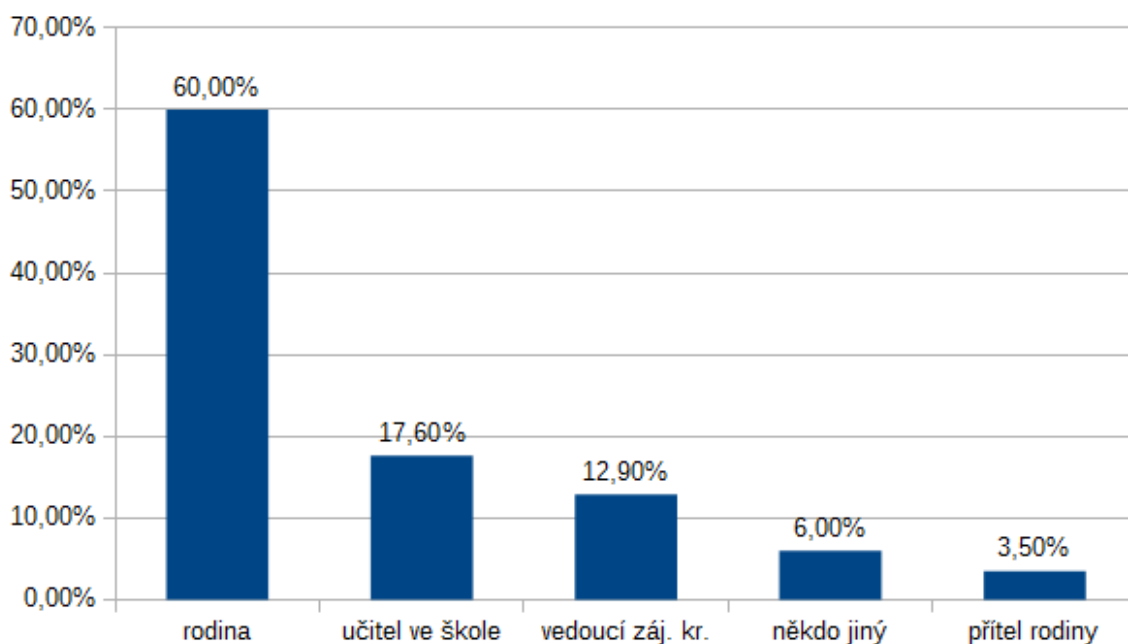
V organizovaném zájmovém vzdělávání dospělých se zaměřením na rukodělnost se ve velké míře vzdělávají lidé, kteří zkušenosti s řemeslem (89,4% respondentů), v dětství či dospívání, mají. Můžeme tedy říci, že díky tomuto pozitivnímu působení došlo k vytvoření vhodných postojů, které účastníky směřují k cíli, totiž k návštěvě vybraného řemeslného

kurzu a získání jimi vybraných řemeslných dovedností a znalostí i v dalších etapách jeho života. V oblasti zájmového vzdělávání potvrzujeme, na základě sebraných dat, že zájem o řemeslné vzdělávání je závislý i na socio-kulturních faktorech, které vznikají vlivem výchovy a působení v dětství a dospívání.

2. Pokud ano, jaká osoba vám předávala tyto řemeslné zkušenosti?

Pouze respondenti, kteří v předchozí otázce odpověděli kladně, měli možnost výběru v další položce. Zde jsme si chtěli potvrdit již zmíněnou informaci z teoretické části, že pokud docházelo k získání řemeslných zkušeností v dětství a dospívání, velkou zásluhu na tom má rodina, tzn. jedná se o generační přenos.

Graf č.2: Předavatelé řemeslných zkušeností

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.1a: Souhrn odpovědí u předavatelů

Možnosti	n	%
rodina	51	60,00%
učitel ve škole	15	17,60%
vedoucí záj. kr.	11	12,90%
někdo jiný	5	6,00%
přítel rodiny	3	3,50%
Celkem	85	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.1b: Předavatelé řemeslných zkušeností podle institucí

Pokud ano, jaká osoba vám tyto zkušenosti předávala?								
Možnosti	Praha		Zlín		Brno		UH	
rodina	17	54,80%	7	63,60%	9	69,20%	18	60,00%
přítel rodiny	0	0,00%	1	9,10%	0	0,00%	2	6,70%
učitel ve škole	7	22,60%	3	27,30%	2	15,40%	6	20,00%
vedoucí záj. kr.	5	16,20%	0	0,00%	2	15,40%	1	3,30%
někdo jiný	2	6,40%	0	0,00%	0	0,00%	3	10,00%
celkem	31	100,00%	11	100,00%	13	100,00%	30	100,00%

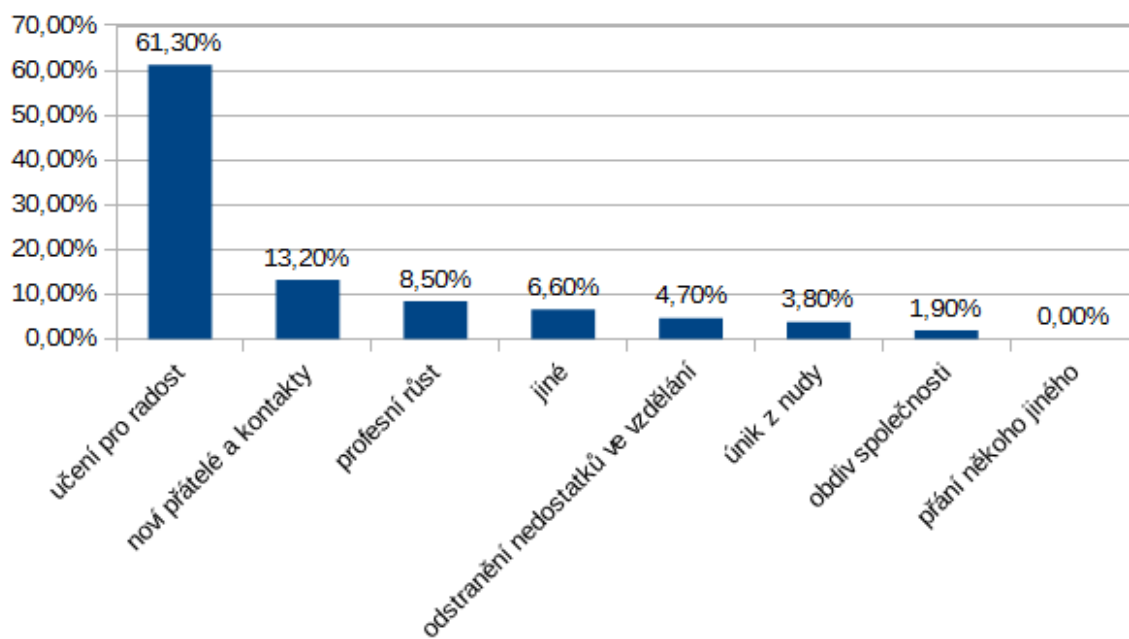
Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Potvrzujeme, že předávání řemesel, probíhá především v rodině, tzn. mezigenerační cestou. Pro zachování řemesla je tento způsob nejpřirozenější, v dětech a mládeži podporuje kreativitu a tvořivost a zároveň funguje jako primární prevence výskytu rizikového chování v dospívání. V dospělosti, když pak stojí člověk proti strastem všedního života, může se stát znalost řemesla pomyslnou berličkou na trnitě cestě životem. Pro mladé rodiče může být řemeslná dovednost finanční výpomocí, pro střední generaci pomoci v hledání smyslu života a pro starší generaci pak možností v navázání společenských vztahů. V otevřené odpovědi se především v Uherském Hradišti objevila odpověď, že předávání řemesla proběhlo díky „tetičce“ z vesnice.

3. Co vás motivovalo k účasti na tvořivém řemeslném kurzu?

Motivace je u člověka složitě propojená komplexní soustava, a přestože člověk není motivován pouze jedním faktorem, pokusili jsme se touto otázkou zjistit nejdůležitější motivační faktor účastníků volnočasového řemeslného kurzu. Možnosti, které měli respondenti zaškrtnout, zmiňujeme i v teoretické části naší práce.

Graf č.3: Motivační faktory

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Tab. č.2a: Celkový počet odpovědí u motivačních faktorů

Možnosti	n	%
učení pro radost	65	61,30%
noví přátelé a kontakty	14	13,20%
profesní růst	9	8,50%
jiné	7	6,60%
odstranění nedostatků ve vzdělání	5	4,70%
únik z nudy	4	3,80%
obdiv společnosti	2	1,90%
přání někoho jiného	0	0,00%
Celkem	106	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.2b: Motivační faktory podle institucí

Co vás motivovalo k účasti na tvořivém řemeslném kurzu?								
Možnosti	Praha		Zlín		Brno		UH	
únik z nudy	3	7,50%	0	0,00%	0	0,00%	1	2,80%
odstranění nedostatků ve vzdělání	1	2,50%	0	0,00%	1	6,30%	3	8,30%
profesní růst	5	12,50%	1	7,10%	1	6,30%	2	5,50%
obdiv společnosti	1	2,50%	0	0,00%	0	0,00%	1	2,80%
noví přátelé a kontakty	8	20,00%	2	14,30%	1	6,30%	3	8,30%
přání někoho jiného	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
učení pro radost	21	52,50%	9	64,30%	11	68,70%	24	66,80%
jiné	1	2,50%	2	14,30%	2	12,40%	2	5,50%
Celkem	40	100,00%	14	100,00%	16	100,00%	36	100,00%

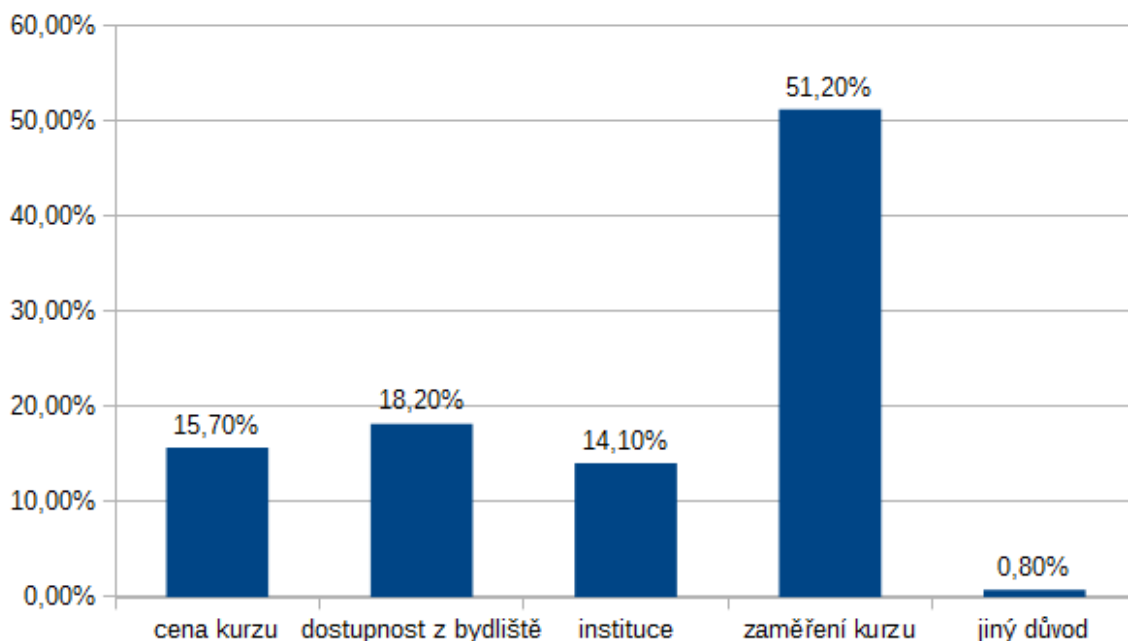
Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Vnitřní motivace a aktivita je nezbytná pro zapojení se do konceptu celoživotního učení. V části teoretické poukážeme na to, že volnočasové vzdělávání dospělé obohacuje získáváním nových zkušeností a prožitků. Díky odklonu od pasivního trávení volného času k aktivním formám si lidé hledají oblast v zájmovém vzdělání, kde se sami mohou realizovat a kde se mohou cítit šťastně a je pravda, že když vidíte co účastníci řemeslných kurzů jsou schopni vytvořit, vůbec se nedivíte, že obliba řemeslných kurzů roste. Potvrzujeme na základě provedeného výzkumu, že v zájmovém vzdělávání dospělých jsou dominantní motivační faktory ty vnitřní, kdy vzdělávání a snaha naučit se něčemu novému je zároveň i cílem. Není pro nás překvapením, že se respondenti učí především pro radost a můžeme z toho vyvodit, že účastníkům jde v první řadě o kultivaci vlastní osobnosti a o vlastní sebe-realizaci. Z výzkumného šetření provedeného v Praze vyplynulo i zjištění, že druhým častým motivem k účasti, je nalezení nových kontaktů a přátel (20%).

4. Co je pro vás nejdůležitější, když se rozhodujete zda se řemeslného kurzu účastníte?

Vzhledem k tomu, že dospělý člověk se do systému zájmového vzdělávání zapojuje podle svých možností a preferencí a kromě motivace k účasti musí kurz splňovat i další jeho požadavky, zajímalo nás jaké další podmínky jsou potřeba splnit, aby účastník řemeslný kurz navštívil.

Graf č.4: Další požadavky na kurz

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.3a: Celkové odpovědi respondentů k požadavkům

Možnosti	n	%
zaměření kurzu	62	51,20%
dostupnost z bydliště	22	18,20%
cena kurzu	19	15,70%
instituce	17	14,10%
jiný důvod	1	0,80%
Celkem	121	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.3b: Další požadavky na kurz podle institucí

Co je pro vás nejdůležitější, když se rozhodujete zda se řemeslného kurzu zúčastníte?								
Možnosti	Praha		Zlín		Brno		UH	
cena kurzu	5	11,90%	4	23,50%	4	20,00%	6	14,30%
dostupnost z bydliště	8	19,10%	3	17,60%	3	15,00%	8	19,00%
instituce	10	23,80%	2	11,80%	2	10,00%	3	7,10%
zaměření kurzu	19	45,20%	8	47,10%	11	55,00%	24	57,20%
jiný důvod	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	2,40%
Celkem	42	100,00%	17	100,00%	20	100,00%	42	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

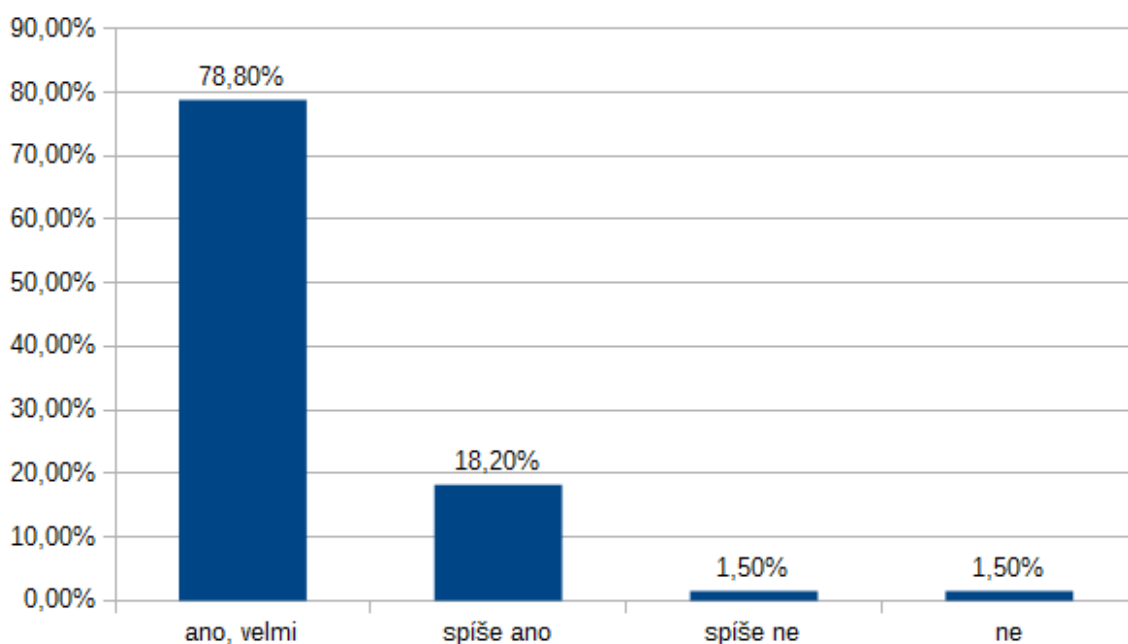
Účastníci navštívených řemeslných kurzů doplňovali svou vnitřní motivaci k účasti také

tím, že kurz má požadované zaměření. Není tedy jedno, kterého řemeslného kurzu se zúčastní, ale vyhledávají většinou oblast, která je aktuálně zajímavá. Šerák (2009) považuje pro zájmové vzdělávání typické, že účastník je veden k cíli svým zájmem a neváhá pro jeho dosažení vynaložit peníze, čas a úsilí, v našem případě i vzdálenost od bydliště. Pro méně než třetinu respondentů je důležitá cena kurzu (15,7%), dostupnost z bydliště (18,2%) a také konkrétní instituce (14,1%). Při aplikování tohoto pohledu se nám z institucí vymyká Praha, kde 23,8% respondentů považuje důležitou i instituci, což vysvětlujeme tím, že tato instituce je na trhu již dlouhou dobu a její nabídka a kvalita je účastníkům zájmového vzdělávání známá. Z hlediska ceny se nacházejí instituce v konkurenčním prostředí, kdy největšího konkurenta spatřujeme právě v internetu a jeho možnostech, a pokud by cena kurzu byla vysoká, kurz by nenašel účastníky, ti by upřednostnili jinou formu výuky, například bezkontaktní. Dospělý účastník zájmového organizovaného vzdělávání musí většinou návštěvu kurzu zkombinovat s rodinou, s profesí nebo jinými zájmy, proto je pro něj určitě pozitivní, a v rozhodnutí zda navštíví vybraný kurz podstatné, když pořádaný rukodělný kurz je v dosahu bydliště.

5. Jste spokojeni s obsahem absolvovaného řemeslného kurzu?

V této položce se respondentů ptáme na míru očekávání, konkrétně na spokojenost s obsahem na absolvovaném kurzu.

Graf č.5: Obsah kurzu

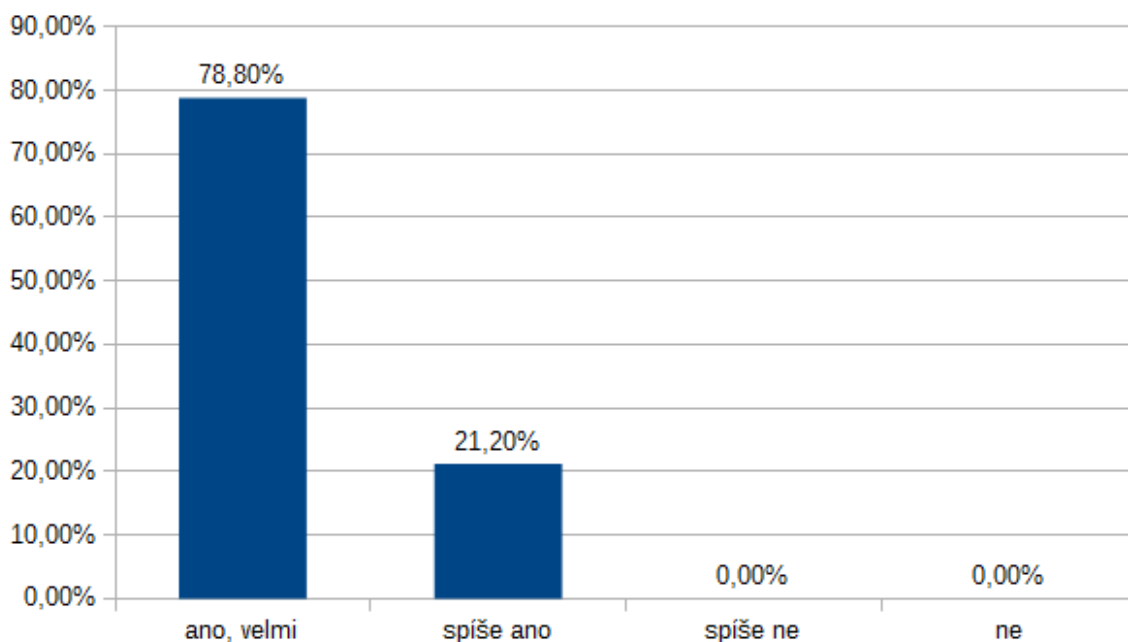
Zdroj: vlastní výzkumné šetření

V této otázce měl možnost respondent vybrat pouze jednu odpověď na škále. Obsah kurzu je velmi důležitý. Člověk který přichází na kurz keramiky očekává, že se na kurzu o keramice něco dozví a že se dostane s keramikou do kontaktu. Účastníci řemeslných kurzů přesně ví, co mají čekat na řemeslných kurzech. Očekávají že obsah bude pestrý naplněný kreativitou, srozumitelnou činností a také jejich vlastní aktivitou. Pro účastníky není, až tak moc důležité zaměření na konečný cíl, za důležitější považují výsledek tvoření a stejně tak proces, který k tomuto cíli vede. Námi navštívené kurzy splňovaly všechny předpoklady úspěšné vzdělávací akce, která je naplněna kvalitním obsahem, nejvyšší míru spokojenosti vyjádřilo 78,8% respondentů a 18,2% spokojeno sice bylo, ale s mírnou výtkou. Ta v našem výzkumu zjišťována nebyla.

6. Jste spokojeni s odbornou úrovní řemeslného kurzu?

I v této otázce se ptáme po očekávání, tentokrát na míru spokojenosti s odbornou úrovní.

Graf č.6: Spokojenost s odbornou úrovní

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

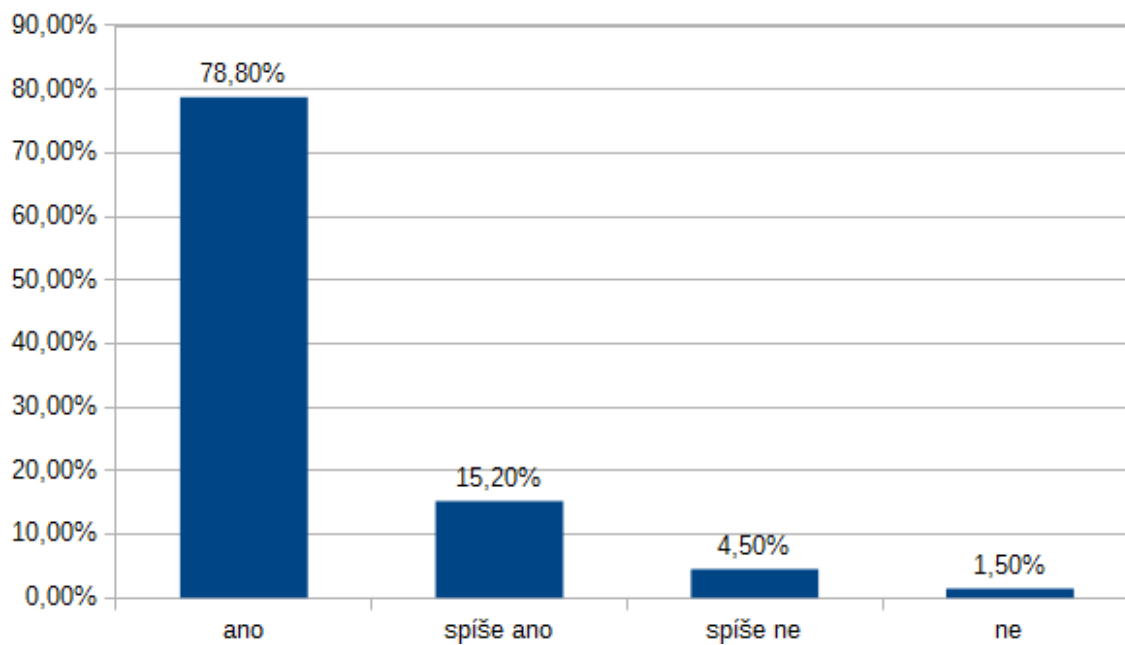
Je to otázka, která se velmi odvíjí od osobnosti a charakteru lektora, ale především se váže k jeho odborné znalosti řemesla, které vyučuje. Lektor je pro účastníky, po obsahu kurzu, druhou nejdůležitější hodnotou. Bohužel v dotazníku nejsme schopni zjistit jeho konkrétní dopad na účastníky, proto nás zajímá jak naplňuje v očích respondentů pojem odbornost a v další otázce také, zda byla komunikace s ním dostačující. Lektor řemeslného kurzu musí být kvalifikovaný především po odborné stránce, ale měl by vědět jak učit dospělé účast-

níky kurzů. Pokud se jedná o lektora řemesla, který kurzy koná pravidelně, trůfne si tvrdit, že se zajímá i o to jakým způsobem učit dospělé efektivně. Například lektorky a lektori ze VSUŘ od začátku svého působení sepisují, kvůli dřívějšímu nedostatku publikací zaměřujících se na volnočasové aktivity dospělých, odborné publikace ale také v andragogických dovednostech se nadále zdokonalují a je možné říci, že zde mluvíme o profesionálních vzdělavatelích s vysokou odbornou úrovní. Na druhé straně stojí příležitostní vzdělavatelé, kteří jsou sice odborníci, ale zatím neví jakým způsobem dospělé účastníky řemesla naučit. Pokud budou chtít i nadále předávat řemeslné dovednosti je dobré vyhledat andragoga a požádat jej o pomoc. Kurzy, které byly v rámci výzkumu navštíveny, byly obsazeny lektory s vysokou odbornou úrovní, spokojenost vyjádřilo celých 100% respondentů, v případě 21,20% se jednalo o spokojenost nižší míry. Proč, to opět v našem výzkumu nezjišťujeme.

7. Byla pro vás komunikace ze strany lektora kurzu dostačující?

Kompetence lektorů řemesel by měla, kromě odborné kompetence, zahrnovat také komunikační dovednosti.

Graf č.7: Komunikace ze strany lektora

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.4a: Celkový součet odpovědí komunikace

Možnosti	n	%
ano	52	78,80%
spíše ano	10	15,20%
spíše ne	3	4,50%
ne	1	1,50%
Celkem	66	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.4b: Komunikace ze strany lektora v jednotlivých institucích

Byla pro vás komunikace ze strany lektora dostačující?								
Možnosti	Praha		Zlín		Brno		UH	
ano	18	85,70%	10	100,00%	7	63,60%	17	70,80%
spíše ano	3	14,30%	0	0,00%	4	36,40%	3	12,50%
spíše ne	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	3	12,50%
ne	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	1	4,20%
Celkem	21	100,00%	10	100,00%	11	100,00%	24	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Jak uvádí Šerák (2009) pracovníci v zájmovém vzdělávání jsou spíše nadšenci než fundovaní odborníci. Lektor ve volnočasovém vzdělávání dospělých by měl umět nastavit partnerský rovnocenný vztah s účastníky a zároveň pomoci vytvořit příznivé sociální klima. To se vytváří často i díky interakcím lektora s účastníky, především v komunikaci.

V našem dotazníkovém šetření většina respondentů (78,8%) uvedla spokojenost s komunikačními schopnostmi lektorů. Pouze v Uherském Hradišti někteří respondenti spokojeni nebyli, na rozdíl od ostatních profesionálních lektorů, kteří měli androdidaktické znalosti, zde měla lektorka především vysoce odborné znalosti, které bohužel nedokázala některým účastníkům předat. I přestože byla ve svém oboru odborník, její výklad byl chaotický a místy nesrozumitelný, někteří účastníci nevěděli co mají dělat, chyběla naprosto zpětná vazba.

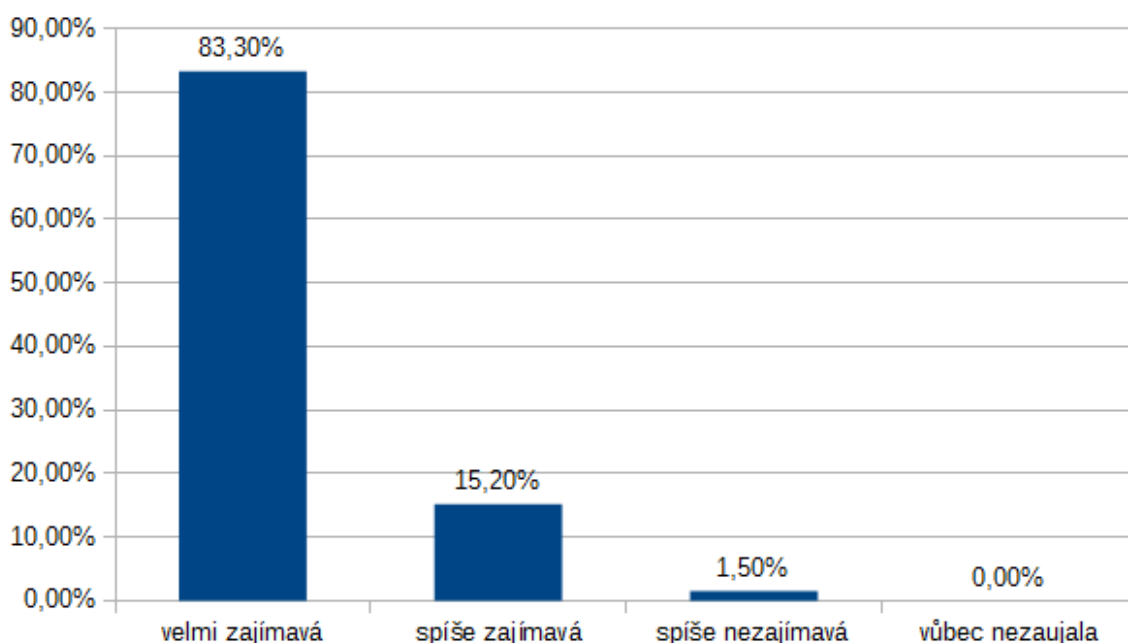
Jedním z hlavních cílů pro záchranu řemesla je podle výzkumného projektu Mapování tradičních řemesel v regionu Uherské Hradiště (2015), vyškolení odborných lektorů. Jak se v příručce můžeme dočíst, je potřeba vychovávat z řad řemeslníků schopné lektory, tak aby řemeslné techniky byli schopni předat mladší generaci. Prozatím jsou považováni za slabý článek výukového procesu což ukázal i náš provedený výzkum v Uherském Hradišti. Tento výsledek v provedeném výzkumu nelze považovat všeobecně platný ani v Uherském Hra-

dišti, vzhledem k malému počtu respondentů. Pouze je možné doporučit Slováckému muzeu oslovení andragoga, odborníka, který by vypracoval alespoň rámcový projekt využitelný při zájmovém vzdělávání dospělých v kurzech řemesel.

8. Do jaké míry pro vás byla prezentace řemesla zajímavá?

I v této položce se ptáme na míru očekávání. Protože zajímavá prezentace dokáže v účastnících vzbudit další zájem a podpořit vhodně jejich další snahu o získání znalostí a dovedností ve vybrané řemeslné technice a také předání pozitivních informací dalším potenciálním zájemcům o řemeslo.

Graf č.8: Zajímavost prezentace řemesla

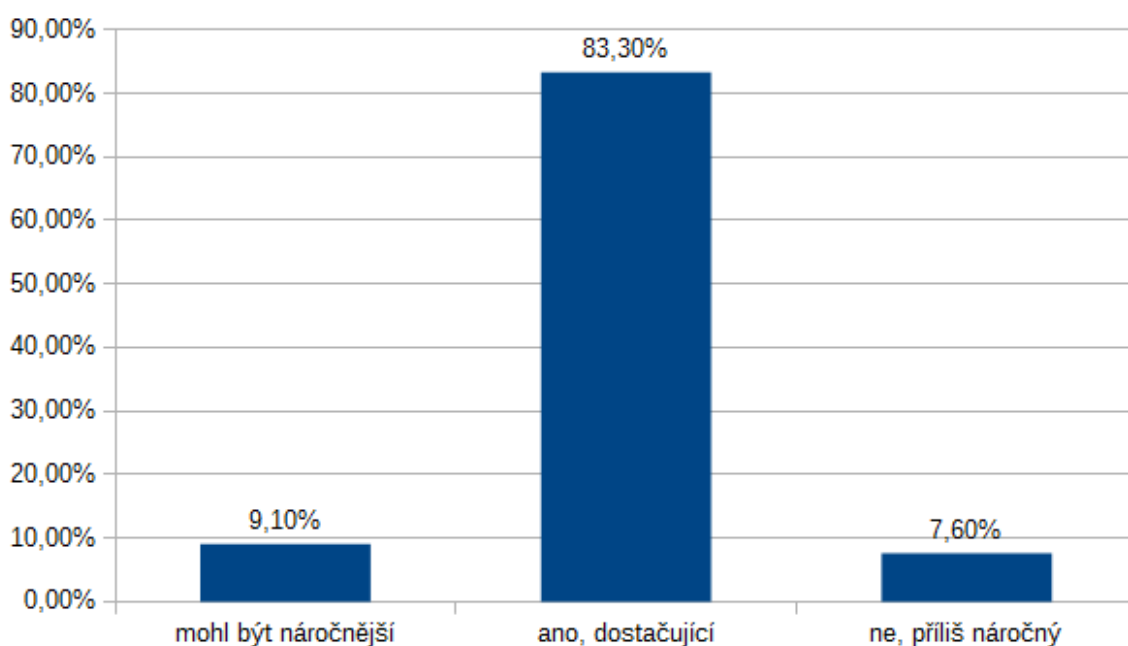
Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Pro naprostou většinu oslovených účastníků vybraných kurzů sejevila prezentace jako velmi zajímavá (83,3%) nebo spíše zajímavá (15,2%), je to do jisté míry dáno tím, že účastník již na kurz přichází s určitou představou a zná produkty vybraného řemesla. Pokud kurz účastníkovi rozšíří jeho znalosti a dovednosti za pomoci názorných ukázek a prezentací je to přesně to co od lektorů očekává a může vyjádřit svou spokojenost. Zdá se, že do kurzů zaměřených na řemeslo přichází účastníci s menšími nároky na kvalitu, než například do kurzů jazykových či sportovních.

9. Vyhovovala vám náročnost řemeslného kurzu?

Ptáme se na prospěch, který kurz účastníkovi přinesl. Pokud by měl kurz malou náročnost, účastníci by se mnoho nenaučili a naopak pokud je náročnost velká, účastníci budou zahlceni novými informacemi a nebudou schopni získané dovednosti přesunout do praxe mimo prostory kurzu.

Graf č.9: Náročnost řemeslného kurzu

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.5a: Rozdělení podle celkové náročnosti

Možnosti	n	%
ano, dostačující	55	83,30%
mohl být náročnější	6	9,10%
ne, příliš náročný	5	7,60%
Celkem	66	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.5b: Náročnost řemeslného kurzu podle institucí

Vyhovovala vám náročnost řemeslného kurzu?								
Možnosti	Praha		Zlín		Brno		UH	
mohl být náročnější	3	14,30%	1	10,00%	2	18,20%	0	0,00%
ano, dostačující	18	85,70%	9	90,00%	9	91,80%	19	79,20%
ne, příliš náročný	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	5	20,80%
Celkem	21	100,00%	10	100,00%	11	100,00%	24	100,00%

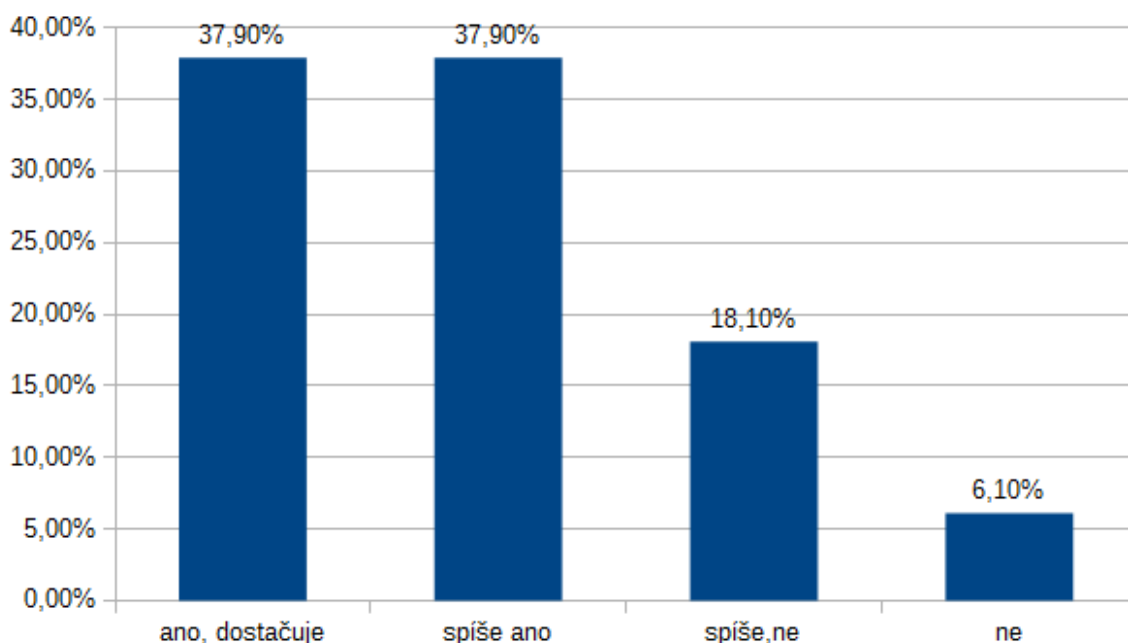
Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Námi navštívené řemeslné kurzy splnily dostatečně požadavek náročnosti u většiny respondentů (83,3%). Pro šest respondentů mohl být kurz náročnější, ale dá se předpokládat, že se vyčlenili svými již získanými dovednostmi a znalostmi z dřívější doby. Pět respondentů označilo kurz příliš náročný, jedná se zde o konkrétní kurz (vyšívání do výřezu), který byl navštíven v Uherském Hradišti, kde organizátoři nedostatečně identifikovali zaměření na cílového účastníka a kde byli přítomni i účastníci, kteří neměli znalosti a dovednosti, které se při vstupu na kurz předpokládaly. Doporučení pro Slovácké muzeum by mělo být, aby při stanovování cílů a obsahu kurzu věnovali také zvýšenou pozornost identifikaci profilu účastníka a zároveň aby účastník před vstupem na kurz věděl jaké vstupní požadavky jsou na něj kladeny.

10. Myslíte, že délka trvání vybraného řemeslného kurzu je dostačující k získání vámi požadovaných dovedností a znalostí?

Byl obsah uspořádán vzhledem k času kvalitně, tak aby splnil očekávání účastníků? Získali potřebné dovednosti? Nebo si alespoň myslí, že získali potřebné požadované dovednosti a znalosti? Na to se ptáme respondentů v následující položce.

Graf č.10: Vhodnost délky kurzu

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.6a: Celkový počet odpovědí na hodnost délky kurzu

Možnosti	n	%
spíše ano	25	37,90%
ano, dostačuje	25	37,90%
spíše ne	12	18,10%
ne	4	6,10%
Celkem	66	100,00%

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Tab. č.6b: Vhodnost délky kurzu podle institucí

Myslíte, že délka trvání vámi vybraného kurzu je dostatečná k získání ...								
Možnosti	Praha		Zlín		Brno		UH	
ano, dostačuje	8	38,10%	7	70,00%	3	27,30%	7	29,10%
spíše ano	9	42,90%	2	20,00%	5	45,40%	9	37,40%
spíše ne	4	19,00%	1	10,00%	3	27,30%	4	16,70%
ne	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	4	16,70%
Celkem	21	100,00%	10	100,00%	11	100,00%	24	100,00%

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

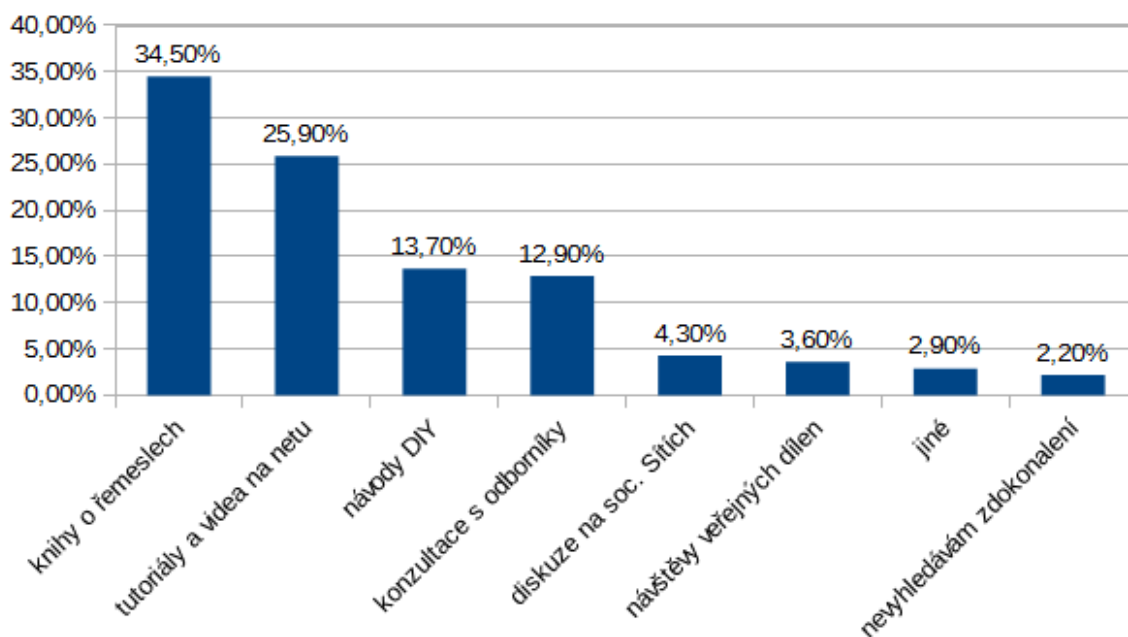
Zájmové vzdělávání zaměřené na rukodělnost podmiňuje účastníky kurzu k aktivitě. Bez aktivní účasti na kurzu není možné získat požadované znalosti a dovednosti. Vzhledem ke skutečnosti, že řemeslných kurzů není mnoho a pořádají je různé instituce pro které nejsou dominantní ve sféře jejich zájmu, jejich konání je často pouze nahodilá řemeslná epizoda. Považujeme za nutné, upozornit, že pokud účastník podle svého mínění nedosáhl požadovaných kvalit, je poté značně obtížné najít kurz, který by dále jeho snahu po zlepšení pokrýval. U kurzů navštívených v Praze a ve Zlíně bylo možné pokračovat a rozvíjet se na dalších stupních. Lipka Brno pořádala jednorázový kurz, ale v případě zájmu je možná účast na podobně zaměřených kurzech. Na kurzu pořádaném v Uherském Hradišti účastníci nemají možnost v blízké budoucnosti navštívit rozšiřující nebo podobný kurz i přesto, že právě zde bylo nejvíce účastníků, kteří považovali délku trvání kurzu za nedostatečnou (8 respondentů z 24)

11. Využíváte ve zdokonalování se ve vybraném řemesle i jiné nástroje, kromě účasti na kurzu?

V teoretické části poukazujeme na skutečnost, že se mění způsob předávání znalostí a dovedností a to hlavně díky přístupu k médiím. Zajímalo nás jaký prostor nová média, především internet a sdílené řemeslné dílny zaujmají, v získávání dalších dovedností a zna-

lostí.

Graf č.11: Další zdokonalování

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Tab. č.7a: Celkový počet odpovědí v dalším zdokonalování

Možnosti	n	%
knihy o řemeslech	48	34,50%
tutoriály a videa na netu	36	25,90%
návody DIY	19	13,70%
konzultace s odborníky	18	12,90%
diskuze na soc. sítích	6	4,30%
návštěvy veřejných dílen	5	3,60%
jiné	4	2,90%
nevyhledávám zdokonalení	3	2,20%
Celkem	139	100,00%

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Tab. č.7b: Další zdokonalování podle institucí

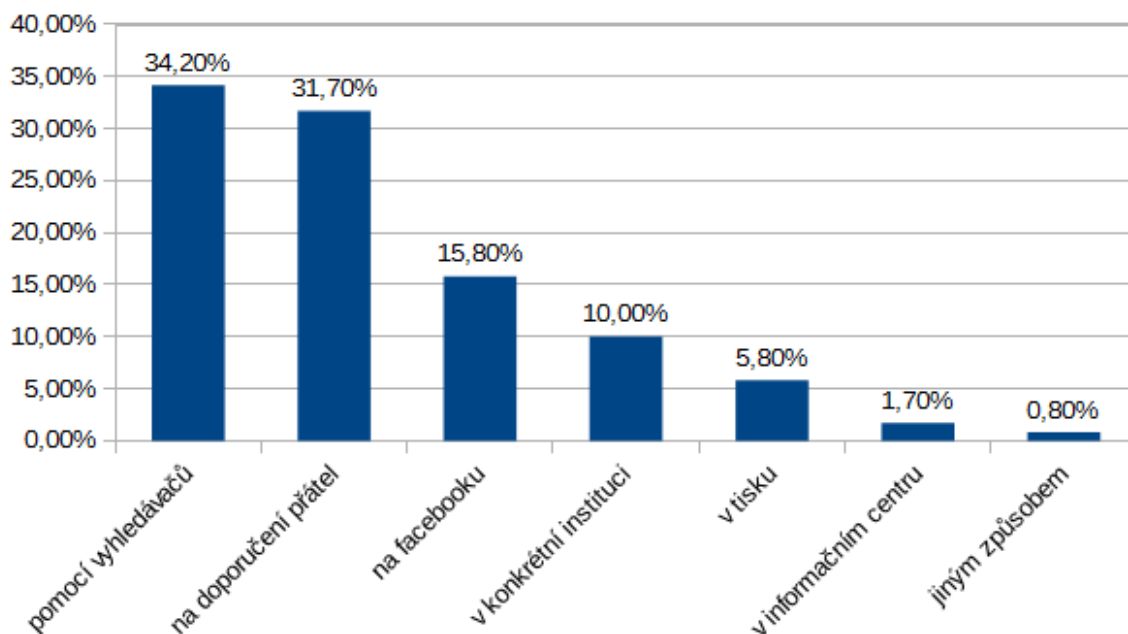
Využíváte ve zdokonalování se ve vybraném řemesle i jiné nástroje?								
Možnosti	Praha		Zlín		Brno		UH	
tutoriály a videa na netu	10	21,70%	9	42,90%	8	32,00%	9	19,10%
knihy o řemeslech	19	41,30%	6	28,50%	7	28,00%	16	34,00%
návštěvy veřejných dílen	3	6,50%	1	4,80%	1	4,00%	0	0,00%
návody DIY	7	15,20%	2	9,40%	4	16,00%	6	12,80%
diskuze na soc. Sítích	1	2,20%	1	4,80%	1	4,00%	3	6,40%
konzultace s odborníky	4	8,70%	1	4,80%	2	8,00%	11	23,40%
nevyhledávám zdokonalení	0	0,00%	0	0,00%	1	4,00%	2	4,30%
jiné	2	4,40%	1	4,80%	1	4,00%	0	0,00%
Celkem	46	100,00%	21	100,00%	25	100,00%	47	100,00%

V provedeném dotazníkovém šetření respondenti uvedli, že nejčastěji ve zdokonalování využívají knihy (34,5%), což je poměrně překvapující neboť v naší společnosti již většina domácností disponuje internetem. Internetové návody v tomto výzkumném šetření využívá 25,9% respondentů a diskuze na sociálních sítích pouze 4,3% respondentů. Přesto považujeme internet za nejdostupnější zdroj informací, kdy člověk velmi lehce vyhledá konkrétní řemeslné výrobní informace a kdy se může zapojovat do skupin, které spojují lidi pouze díky jejich zájmu. Srovnání výsledků nám ukázalo významné rozdíly ve využívání jiných nástrojů v Uherském Hradišti. Žádný z respondentů neuvedl, že by navštěvoval veřejné dílny, důvodem, podle zjištění autorky práce, je to, že v Uherském Hradišti a jeho okolí se dosud žádná veřejná dílna nenachází. Naopak jednou z nejčastějších odpovědí (11 respondentů z 24) v UH, která je nadprůměrná v porovnání institucí, je konzultování s odborníky. Je to dáno zřejmě tím, že v regionu Slovácka je doposud mnoho odborníků tradičních řemesel a tyto řemesla o které je v Uherském Hradišti největší zájem, nejsou zmapována a zdokumentována a veřejně přístupna v internetových zdrojích ani v knihách.

12. Jakou cestou nejčastěji hledáte řemeslný kurz, který vás zajímá?

K této otázce nás inspiroval Šerák (2009), když se zmiňuje o svém výzkumu, který proběhl v letech 2002 – 2003 v Praze a okolí a věnoval se výzkumu v oblasti informačních zdrojů.

Graf č.12: Vyhledání vhodného kurzu

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Tab. č.8a: Celkový počet odpovědí ve vyhledání kurzu

Možnosti	n	%
pomocí vyhledávačů	41	34,20%
na doporučení přátel	38	31,70%
na facebooku	19	15,80%
v konkrétní instituci	12	10,00%
v tisku	7	5,80%
v informačním centru	2	1,70%
jiným způsobem	1	0,80%
Celkem	120	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.8b: Vyhledání vhodného kurzu podle institucí

Jakou cestou nejčastěji hledáte řemeslný kurz?								
Možnosti	Praha		Zlín		Brno		UH	
pomocí vyhledávačů	15	40,60%	5	33,30%	9	39,10%	12	26,70%
na facebooku	0	0,00%	2	13,30%	2	8,70%	15	33,30%
v tisku	2	5,40%	0	0,00%	2	8,70%	3	6,70%
v informačním centru	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	2	4,40%
v konkrétní instituci	5	13,50%	4	26,70%	2	8,70%	1	2,20%
na doporučení přátel	14	37,80%	4	26,70%	8	34,80%	12	26,70%
jiným způsobem	1	2,70%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Celkem	37	100,00%	15	100,00%	23	100,00%	45	100,00%

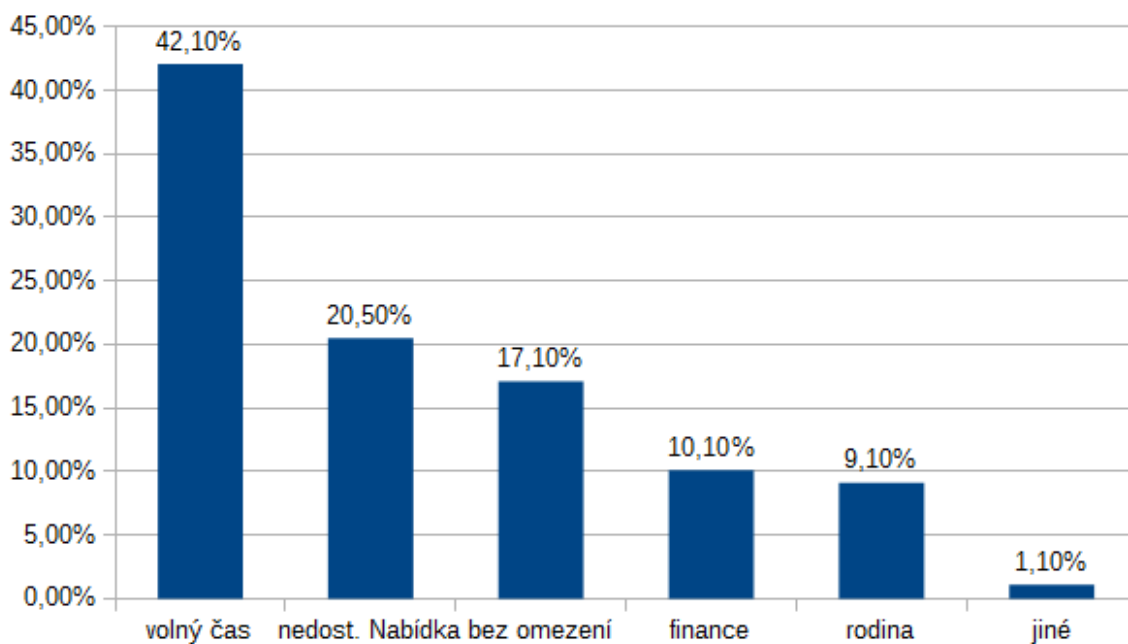
Zdroj: vlastní výzkumné šetření

V předvýzkumu některé možnosti, které zmiňuje uvedený výzkum vypadly a jiné zase byly přidány. Například konkrétní řemeslný kurz bude dnes málokdo hledat v televizi nebo v rozhlasu, ale naopak díky institucím, které kurzy realizují, zájemci hledají informace přímo u nich. V realizaci výzkumu, ze kterého vycházíme a našeho, je rozdíl patnáct let a během této doby u nás internet zdomácněl. Dnes již jej nevyužívá pouze mládež, ale lidé napříč generacemi i vzděláním. Námi realizovaný výzkum ukázal, že tomu tak skutečně je a internet (34,2% respondentů vyhledávače a 15,8% facebook) jako informační zdroj uvedla většina respondentů. Přeskočil tak doporučení přátel (31,%), které v původním výzkumu bylo dominantním informačním zdrojem, stále ale doporučení nebo rada přátel zůstává ceněna. Námi realizovaném výzkumu poukazuje na fakt, že stále více informací o řemeslném kurzu, účastníci hledají přímo v institucích (10%). Řemeslný kurz ve zlínské „Mojí dílně“ by takto vyhledávalo 26,7% respondentů. Tato instituce, jako jedna z mála, se zaměřuje i na reklamu a vytváření dojmu. Na každé veřejné venkovní akci ve Zlíně má stánek i dílna, občas spojený i s malým workshopem, kde si kolemjdoucí mohou vytvořit nějakou drobnost. Další způsob jak na sebe upozorňuje je provoz kavárny nebo pořádání dobročinných bazarů a jarmarků. V Uherském Hradišti nám není známo, že by byla instituce, která se věnuje vzdělávání dospělých a pořádá řemeslné kurzy, nově by se na řemeslné vzdělávání mělo zaměřit Slovácké muzeum.

13. Co vás omezuje v návštěvě vybraného řemeslného kurzu?

Dospělý člověk, pokud se chce v mimopracovní době vzdělávat, musí překonávat překážky. Jak uvádí Rabušicová (2008) při zkoumání motivace je potřeba zohlednit i vnímané bariéry.

Graf č.13: Omezení

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.9a: Celkový počet odpovědí na omezení

Možnosti	n	%
volný čas	37	42,10%
nedost. Nabídka	18	20,50%
bez omezení	15	17,10%
finance	9	10,10%
rodina	8	9,10%
jiné	1	1,10%
Celkem	88	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.9b: Omezení podle institucí

Co vás omezuje v návštěvě vybraného řemeslného kurzu?								
Možnosti	Praha		Zlín		Brno		UH	
volný čas	13	44,90%	4	30,80%	8	42,10%	12	44,50%
finance	4	13,80%	1	7,70%	3	15,80%	1	3,70%
rodina	3	10,30%	1	7,70%	2	10,50%	2	7,40%
nedost. Nabídka	3	10,30%	4	30,80%	6	31,60%	5	18,50%
bez omezení	5	17,20%	3	23,00%	0	0,00%	7	25,90%
jiné	1	3,50%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
Celkem	29	100,00%	13	100,00%	19	100,00%	27	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

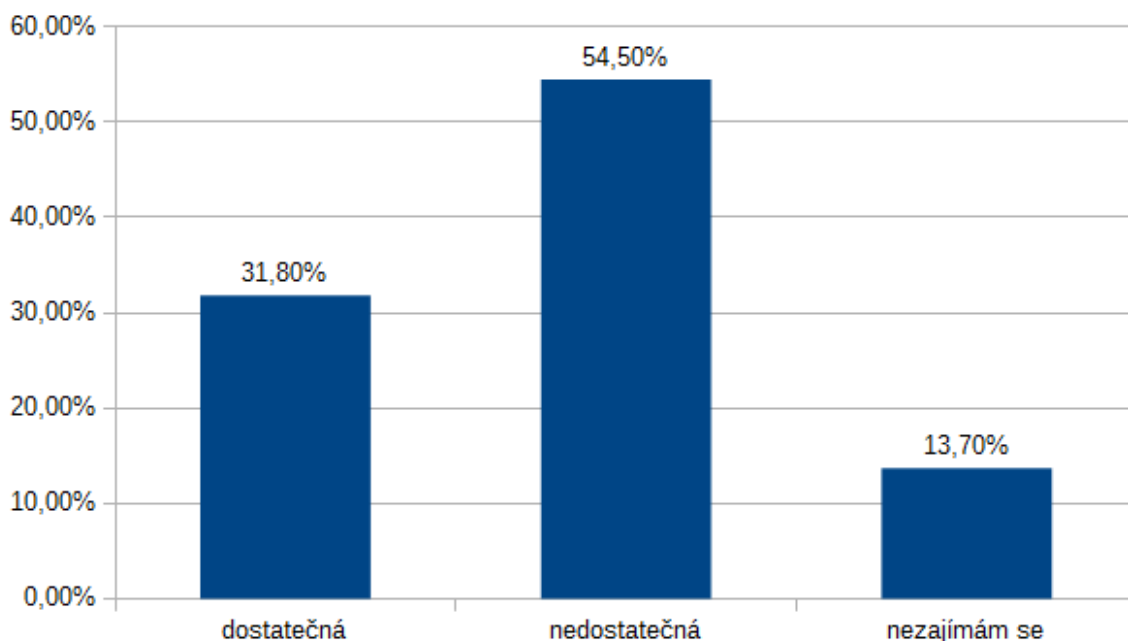
První tři bariéry (volný čas, finance, rodina) jsou překážky vnitřní, ve kterých záleží hodně na vnímání konkrétního člověka. V našem provedeném výzkumu se projevilo, že respon-

denti spatřují největší omezení v nedostatku volného času (42,1%), což není nikterak překvapující, neboť stížnost na nedostatek volného času je jednou z nejčastějších stížností lidí. Naopak finance nejsou pro respondenty bariérou (10,1%), což je v rozporu s provedeným výzkumem Rabušicové (2008), kde velkou překážkou v dalším vzdělávání byl nedostatek financí. V tomto případě, taktéž častá stížnost české populace na nedostatek peněz nehraje zřejmě roli. Převažuje zde skutečný zájem o řemeslo nad finanční stránkou. Omezení vnímají respondenti i z hlediska nedostatečné nabídky vzdělávacích kurzů. Podobná otázka na vnímání omezení byla položena i ve výzkumu Knotové, kde se ptali respondentů „co dospělým znemožňuje účastnit se zájmového vzdělávání“. Nedostatečná informace o nabídce byla druhou nejzadávanější možností, stejně jako v našem výzkumném šetření (20,5%). Vážný důvod k neúčasti uvedla jedna respondentka, která uvedla jako svou bariéru, zdraví.

14. Považujete nabídku řemeslných kurzů ve vašem okolí?

V teoretické části uvádíme cíle, které jsou nutné sledovat pro záchranu řemesla. Jedním z těchto cílů je i zahájení kurzů, kde by zájemce mohl získat znalosti o řemesle. Zajímalo nás jak nabídku hodnotí sami účastníci kurzů, zda se jim zdá dostatečná, nebo naopak koresponduje s naším předpokladem a nabídka je nedostatečná.

Graf č.14: Nabídka kurzů

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

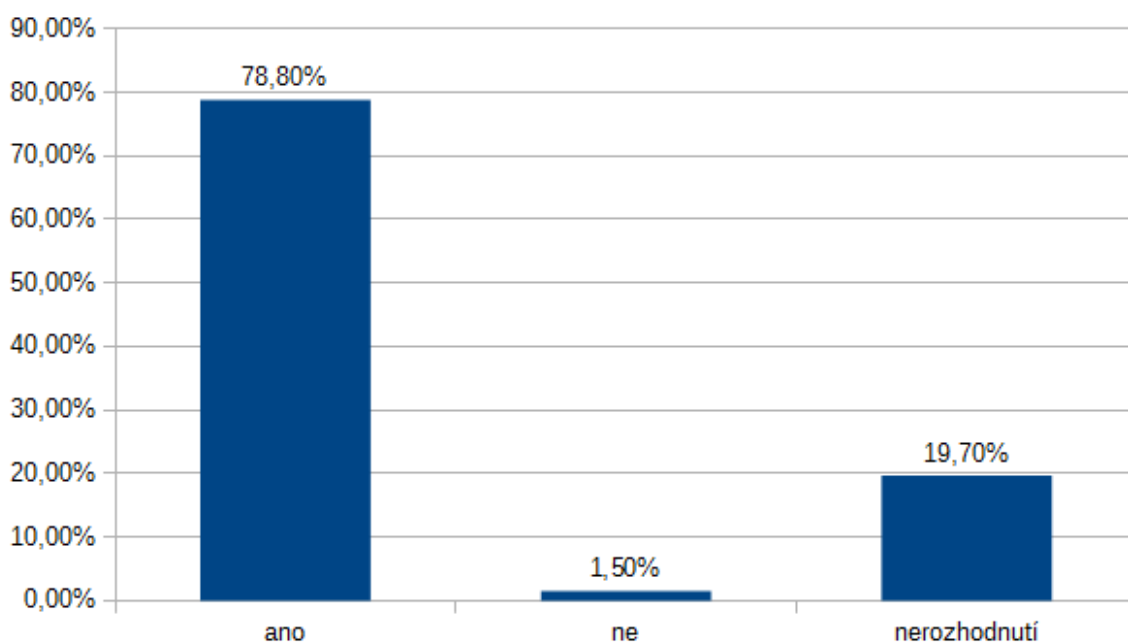
Podle našeho očekávání nejvíc respondentů označilo řemeslnou nabídku v oblasti vzdě-

lávání za nedostatečnou (54,5%). Z již provedených výzkumů je patrné, že o zájmové vzdělávání mají zájem lidé, kteří jsou samostatní, aktivní a mohou se věnovat nebo také chtějí se věnovat svému osobnímu rozvoji. Účastníci řemeslného vzdělávacího kurzu si v případě zájmu o další zájmové vzdělávání opět volí řemeslný kurz podobného zaměření jako byl ten původní. Například na kurzu košíkářství se ukazuje, že účastníci již mají zkušenosti s pedigem. Bohužel rukodělná nabídka institucí napříč celou republikou nepokrývá celou poptávku po kurzech s řemeslným zájmovým vzděláváním a pokud se kurz koná je většinou pouze nahodilým v systému kurzů instituce. Toto je především důvod, jak se domníváme, že se zájemcům o další zájmové vzdělávání jeví nabídka jako nedostatečná. Dalším důvodem může být špatná viditelnost pořádaných řemeslných kurzů, tak že nejsou pro většinu lidí dohledatelné.

15. Máte v úmyslu, po skončení tohoto kurzu, pokračovat dál v rozšiřování si znalostí ve vybrané řemeslné technice?

Vzdělávací řemeslný kurz by měl být úvodem do problematiky řemesla, pomoc zkušenějších a odborníků tomu, kdo se chce řemeslu přiučit. Během kurzu se účastník na základě získaných dovedností a znalostí rozhoduje zda se řemeslnému oboru bude věnovat dál. Zajímá nás proč vlastně účastník navštívil kurz a jak dovednosti a znalosti dále využije.

Graf č.15: Další rozšiřování si znalostí

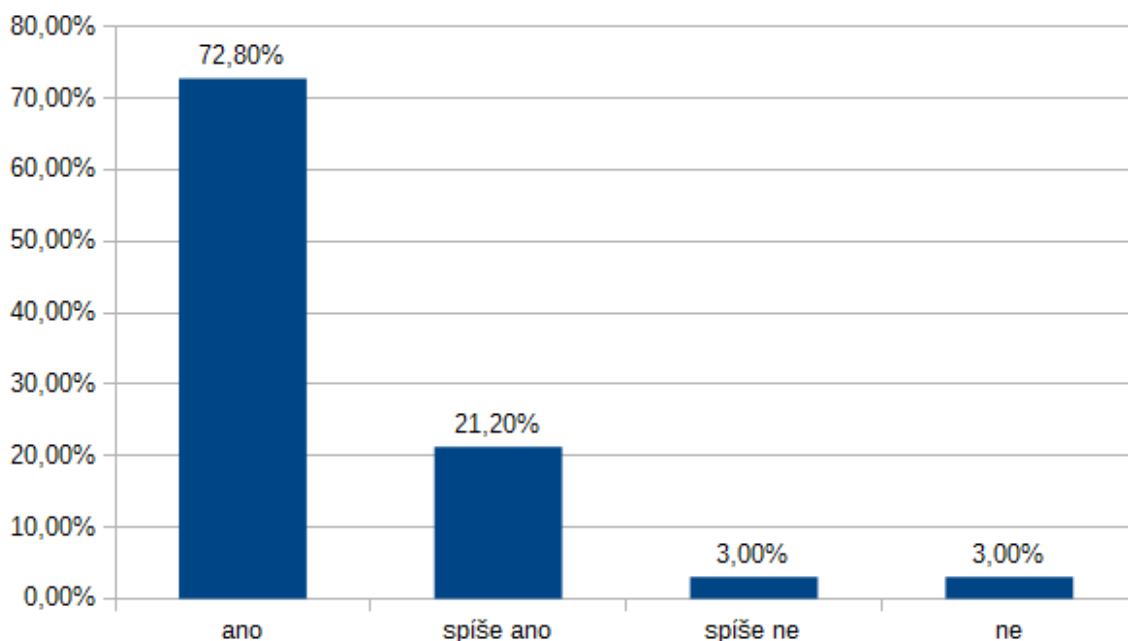
Zdroj: vlastní výzkumné šetření

U účastníka řemeslného kurzu, jak již v jedné otázce dokázali, se předpokládá zájem o zaměření kurzu. Absolvováním řemeslného vzdělávacího kurzu pak dochází u něj k uspokojení zájmu. Jak ovšem zmiňujeme v teoretické části, zájmy mohou mít motivační sílu nekonečnou, neboť motivační síla vhodným uspokojováním potřeb a dalším rozvíjením zájmu stále narůstá. Pokud na řemeslném kurzu dojde k naplnění aktuálních potřeb a subjektivních tužeb, je účastník spokojený a s největší pravděpodobností se bude dále zajímat o rozšiřování si dovedností a znalostí. Důsledkem zájmu bude výroba řemeslného výrobku a pokud účastník vytrvá jeho zájem se stane také jeho koníčkem nebo náhradní kariérou. V námi provedeném výzkumu si je 78,8% respondentů jista, že se ve vybraném řemesle bude nadále vzdělávat a zdokonalovat.

16. Myslíte, že účast na řemeslném kurzu pro vás bude přínosem v osobním životě?

Zájmové vzdělávání je typem vzdělávání, které je vyvolané především osobní potřebou, můžeme tedy předpokládat, že znalosti a dovednosti získané na zvoleném kurzu budou pro účastníka přínosem i v osobním rovině. Proto se ptáme respondentů v této položce, zda si myslí že účast pro ně bude přínosná v osobním životě.

Graf č.16: Přínos v osobním životě

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

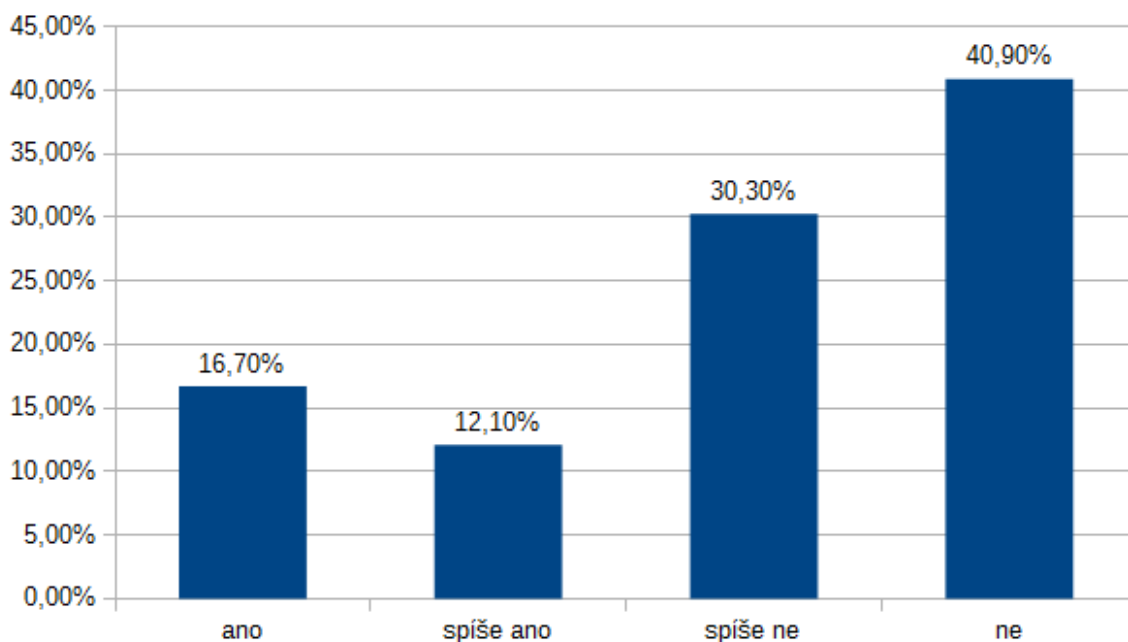
Jedním z cílů zájmového vzdělávání dospělých je osobní pohoda. Na rozdíl od profesního vzdělávání nevede zájmové řemeslné vzdělávání ke zvyšování si kvalifikace. U zájemce o

rukodělný kurz se dá předpokládat radost z vlastnoručně vyrobeného výrobku a tím posílení sebevědomí, radost z procesu výroby, odsunutí osobních a pracovních problémů a do značné míry i touha mít něco co je pro ně jinak finančně nebo na trhu nedostupné. Z výzkumu vyplynulo, že většina respondentů považuje kurz za jednoznačně přínosný pro svůj osobní život (72,8%) a menší část jej považuje za spíše přínosný (21,2%). Proč tomu tak je v našem výzkumu nezkoumáme.

17. Myslíte, že účast na řemeslném kurzu pro vás bude přínosem v profesním (pracovním) životě?

I přestože zájmové vzdělávání není primárně zaměřeno na profesní sféru, dochází zde k přesahům a nelze neuvažovat o tom, že účastníci mohou přemýšlet o nové kariéře či mají finanční motivaci. Proto nás zajímalo zda by pro respondenty mohla být znalost řemesla přínosem v profesním životě.

Graf č.17: Přínos v profesním životě

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.10a: Přínos v profesním životě souhrn

Možnosti	n	%
ano	11	16,70%
spíše ano	8	12,10%
spíše ne	20	30,30%
ne	27	40,90%
Celkem	66	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.10b: Přínos v profesním životě podle institucí

Myslíte, že kurz je přínosem pro váš profesní život?								
Možnosti	Praha		Zlín		Brno		UH	
ano	6	28,60%	1	10,00%	2	18,20%	2	8,40%
spíše ano	2	9,50%	0	0,00%	0	0,00%	6	25,00%
spíše ne	6	28,60%	4	40,00%	2	18,20%	8	33,30%
ne	7	33,30%	5	50,00%	7	63,60%	8	33,30%
Celkem	21	100,00%	10	100,00%	11	100,00%	24	100,00%

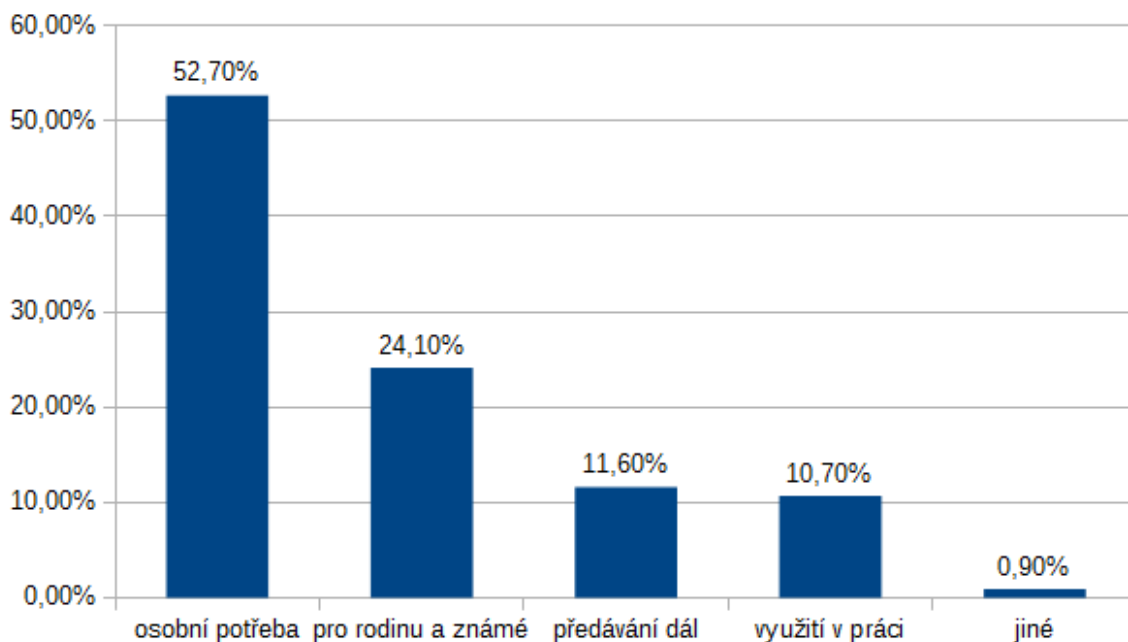
Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Zájmové vzdělávání dospělých se zaměřením na řemeslnou stránku nese prvky odborné a vysoce specializované výuky, která dříve běžně připravovala odborníky, kteří řemeslo měli jako svoji profesi. Hlavní cíl tohoto zájmového vzdělávání dospělých ovšem není v zaměření na profesní využití nabytých dovedností a znalostí, jak dokládá i naše výzkumné šetření. Většina respondentů uvádí (ne 40,9%, spíše ne 30,3%), že pro ně řemeslný kurz v profesním životě přínos nemá přínos. Jedním z důvodů bude i to, že navštívené kurzy nevydávají účastníkům kurzu certifikáty ani žádné osvědčení, na jejichž základě by mohli realizovat profesní zaměření. Přesto dovednosti a znalosti získané tímto způsobem mohou být využity v pracovní kariéře, například při ztrátě pracovního místa. Více odpovědí, které vyjadřovaly kladný postoj nalezneme v Praze a v Uherském Hradišti. V Uherském Hradišti byly navštíveny kurzy se zaměřením na tradiční řemeslo – vyšívka do výřezu, můžeme se proto domnívat, že díky široké základně příznivců tradičního řemesla, zde nachází ruko-dělnost nadšence, kteří by se rádi naučili krojovou vyšívku a to by se následně stalo jejich profesí, neboť podle slov lektorky, vyšívkačky jsou v kurzu a ona sama má práce na léta dopředu. V Praze již v otázce na motivaci pět respondentů odpovědělo, že kurz navštěvují kvůli profesnímu růstu, proto se dá předpokládat, že znalosti a dovednosti získané na kurzu budou považovat za přínos pro profesní život.

18. Jak hodláte naložit se znalostmi a dovednostmi, které jste získali na tomto kurzu?

Každá snaha by měla mít cestu a cíl. Každý účastník by měl vědět čeho chce dosáhnout a kam jeho snažení vede. Konec kurzu může být cílem nebo startem a nás zajímá co účastník se znalostmi a dovednostmi udělá po ukončení kurzu. Jaké jsou jeho plány?

Graf č.18: Využití znalostí a dovedností

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.11a: Využití znalostí a dovedností v celkovém součtu

Možnosti výběru	n	%
osobní potřeba	59	52,70%
pro rodinu a známé	27	24,10%
předáváníí dál	13	11,60%
využití v práci	12	10,70%
jiné	1	0,90%
Celkem	112	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Tab. č.11b: Využití znalostí a dovedností podle institucí

Jak hodláte naložit se znalostmi a dovednostmi, které jste získali na tomto kurzu?								
Možnosti výběru	Praha		Zlín		Brno		UH	
osobní potřeba	18	43,90%	7	41,20%	11	57,90%	22	64,70%
pro rodinu a známé	10	24,40%	5	29,40%	5	26,30%	7	20,60%
předávání dál	7	17,10%	3	17,60%	1	5,30%	2	5,90%
využití v práci	6	14,60%	1	5,90%	2	10,50%	3	8,80%
jiné	0	0,00%	1	5,90%	0	0,00%	0	0,00%
Celkem	41	100,00%	17	100,00%	19	100,00%	34	100,00%

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

Vědomosti a dovednosti, které se účastníci na řemeslných kurzech získají je podmiňují k tomu, aby je využívali v životě i po skončení kurzu. Největší část účastníků, jak vyplynulo z výzkumu, využije tyto dovednosti a znalosti především pro osobní potřebu (59,7%), a do kruhu, komu výrobky budou určeny často zahrnou i rodinu a známé. Menší počet respondentů využije získané znalosti a dovednosti k předání dále (11,6%) nebo je využije v profesní kariéře (10,7%). Jedna respondentka odpověděla, že se řemeslu učí proto, aby naplnila volný čas vnoučat a touto odpovědí se opět vracíme na začátek našeho výzkumu. Předávání z generace na generaci je tím nejlepším způsobem jak se řemeslu naučit, pokud ovšem z nějakého důvodu, tento požadavek nelze naplnit pak jsou zde organizované volnočasové kurzy pro dospělé, které jsou zaměřené na požadované znalosti a dovednosti.

DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Provedený výzkum bohužel narazil na své limity, neboť v současné době není vytvořen žádný přehledný systém kurzů zaměřených na řemeslo. Jednotlivé organizace se většinou zaměřují na jiný typ vzdělávání a v případě řemeslných kurzů se jedná o nahodilé příležitosti, které mají pouze charakter jednorázových epizod a dále pak již nepokračují, kromě pražského Vzdělávacího spolku uměleckých řemesel, který jediný systematicky pracuje na řemeslném volnočasovém vzdělávání dospělých. Jestliže o odborné andragogické literatuře platí, že se nevěnuje zájmovému vzdělávání dospělých, ještě mnohem více toto platí o vzdělávání v oblasti řemesel. Přitom tato oblast je velmi inspirativní i z hlediska odborné přípravy andragogů. Navrhujeme, aby byly soustavně budovány informační systémy přístupné zájemcům o řemeslo ve větší míře, dostupné především na internetu. Dále také doporučujeme zaměření institucí na různé druhy volnočasových řemeslných kurzů, tak aby pokryly zvýšený zájem uchazečů, i přesto, že se jedná o kurzy vysoce odborně zaměřené je z hlediska zkvalitnění vhodný lektor andragogicky vzdělaný.

ZÁVĚR

Na profesním pracovním trhu dochází k úpadku zájmu o řemeslné práce, na školách, kde se řemeslo vyučuje, dochází k uzavírání mnohdy dříve prestižních oborů. Přesto roste řada dospělých lidí, kteří se chtějí řemeslu učit a pro ně je tu nabídka volnočasových řemeslných kurzů.

Vzhledem ke skutečnosti, že zájmové vzdělávání v České republice je málo prozkoumanou a popsanou částí celoživotního učení, dala si autorka této bakalářské práce za cíl, zjistit jakou motivaci a očekávání mají lidé, kteří se účastní některého z vybraných řemeslných kurzů. Těchto dílčích cílů se nám v rámci práce podařilo dosáhnout.

V teoretické části byly nejprve představeny základní pojmy v kontextu celoživotního učení a v následující kapitole jsme se věnovali blíže zájmovému vzdělávání. Největší část práce specifikuje rukodělnost a její postavení v systému zájmového vzdělávání. Z teoretického základu vycházíme v druhé empirické části, která se zabývá organizovanými řemeslnými kurzy pro dospělé. Ve vlastním výzkumném šetření ověřujeme motivaci, očekávání a jaké bude další využití nově získaných znalostí a dovedností.

Z výzkumu vyplynulo, že řemeslných kurzů se převážně účastní lidé, kteří mají vztah k řemeslu vybudovaný z dětství či dospívání. Důležité je pro ně samotné zaměření vzdělávacího kurzu a radost z osobního rozvoje. Na kurzy nejsou účastníci příliš nároční, ocení odbornost lektora i vhodný obsah kurzu. Jsou si vědomi toho, že je potřeba zapojit vlastní aktivní přístup a využít i další zdroje, které jim pomáhají získat požadované znalosti a dovednosti. Toto všechno vede ke kultivaci především v osobním životě.

I přesto, že obvykle účastníci zájmového vzdělávání upřednostňují individuální autonomní učení, v případě řemeslných kurzů je vhodnější k výuce využít specializované instituce, které se vzděláváním dospělých zabývají a v nabídce mají i řemeslné kurzy. Díky organizovanému výukovému kurzu účastníci získají podrobný vhled do oboru, získají přehled co je potřeba se ještě naučit a díky výsledku kurzu, což bývá právě rukodělný výrobek, pocítují silnou motivaci pokračovat i v domácím prostředí již bez účasti lektora.

Novým fenoménem je zájem o řemeslné kurzy. Díky přerušnému řetězci předávání řemesla v rodině, nebo neexistujícímu předávání, se lidé dnes účastní organizovaného institucionálního vzdělávání. Situace v nabídce institucí, jak ukázal výzkum, bohužel nespokojuje poptávku po různých typech řemeslných vzdělávacích kurzů. Pokud instituce za-

reagují na poptávku zvýší se i nabídka řemeslných kurzů. Je ovšem potřeba zajistit i kvalitní organizaci kurzů, nejenom nastavit cíle, mít odborný obsah, a vhodně zvolené metody a formy, ale vytvořit si také analýzu potřeb a znát profil účastníků. Zde spatřujeme prostor pro andragogy volného času, kteří mohou s nastavováním procesů a organizace institucím ulehčit fungování.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 2.* 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 978-80-244-3249-6.
- [2] ÇAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti.* Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4033-1.
- [3] CIKÁNEK, Martin. *Kreativní průmysly: příležitost pro novou ekonomiku II.* Nové, rozš. a rev. vyd. V Praze: Institut umění, 2013. ISBN 978-80-7008-274-4.
- [4] ČORNANIČOVÁ, Rozálie. Mimoprofesionálne vzdelávanie dospelých - špecifické problémy nielen českej a slovenskej terminológie. In: TURECKIOVÁ, Michaela. *Další vzdělávání jako nástroj rozvoje jednotlivce i společnosti.* Praha: Educa Service ve spolupráci s Českou andragogickou společností, 2008, s. 47-55. ISBN 978-80-87306-00-0.
- [5] ČORNANIČOVÁ, Rozálie. *Kultúrno – osvetová andragogika.* In: *ACTA ANDRAGOGICA 2.* Bratislava: Univerzita Komenského. 2011. ISBN 978-80-970595-2-1.
- [6] DENCIOVÁ, Eva. *Niektoré aspekty vybraných foriem a druhov kultúrno- výchovnej činnosti – námet do diskusie.* In: *ACTA ANDRAGOGICA 1.* Bratislava: Univerzita Komenského. 2008. ISBN
- [7] DENCIOVÁ, Eva. *Inštitucionálna báza miestnej kultúry a kultúrno-osvetovej činnosti.* In: *ACTA ANDRAGOGICA 3.* Bratislava: Univerzita Komenského. 2013. ISBN 978-80-223-3369-6.
- [8] DUMAZEDIER, Joffre. *Volný čas.* In: Sociologický časopis. 1966. Roč. 2, č. 3.
- [9] CHOMOVÁ, Svetlana. *Vádemékum lokálnej a regionálnej kultúry.* Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2015. ISBN 978-80-223-4025-0.
- [10] CHOMOVÁ, Svetlana. *Miestna a regionálna kultúra – priestor na tvorivé voľnočasové aktivity* In: *Volný čas – príležitosť na rozvoj kreativity, inovácií a vzdelávania.* Bratislava: NOC, 2009. ISBN 978-80-7121-313-0
- [11] CHOMOVÁ, Svetlana. *Metodika a poradenstvo v rozvoji záujmového vzdelávania.*

- In: *Záujmové vzdelávanie, teória, metodika, prax*. Bratislava: NOC. 2011. ISBN 978-80-7121-336-9.
- [12] FRANKL, Viktor Emil. *Utrpení z nesmyslnosti života: psychoterapie pro dnešní dobu*. Přeložil Petr BABKA. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1038-2.
- [13] Gavora, Peter a kol. 2010. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/> ISBN 978-80-223-2951-4.
- [14] GAVORA, Peter. *Tvorba výskumného nástroja pre pedagogické bádanie*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2012. ISBN 978-80-10-02353-0.
- [15] KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.
- [16] KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.
- [17] KOCOUREK, Jaroslav a Marek PODHORSKÝ. *Stará řemesla*. Olomouc: Agentura Rubico, 2017. Naše země. ISBN 978-80-7346-213-0.
- [18] KRYSTOŇ, Miroslav. *Andragogické aspekty využívania voľného času*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2011. ISBN 978-80-557-0240-7.
- [19] KRYSTOŇ, Miroslav. *Obsahové a procesúálne aspekty záujmového vzdelávania*. In: *Záujmové vzdelávanie, teória, metodika, prax*. Bratislava: NOC. 2011. ISBN 978-80-7121-336-9.
- [20] KUPCOVÁ, Veronika. *Záujmové vzdelávanie dospelých z aspektu kvality*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2014. ISBN 978-80-557-0744-0.
- [21] *Mapování tradičních řemesel v regionu Uherské Hradiště*. Dostupné na <https://www.mesto-uh.cz/mapovani-tradicnich-remesel-v-regionu-uherske-hradiste>
- [22] *Memorandum o celoživotním učení*. Dostupné na <http://old.nvf.cz/archiv/memorandum/obsah.htm>
- [23] MUŽÍK, Jaroslav. *Androdidaktika*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. Lidské zdroje. ISBN 80-7357-045-9.

- [24] *Národní program rozvoje vzdělání v České republice – Bílá kniha*. Dostupné na: http://www.nuv.cz/uploads/nuv/strategicke/Bila_kniha_2001.pdf
- [25] NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. 2., podstatně rozš. vyd. Praha: Vodnář, 2013. ISBN 978-80-7439-056-2.
- [26] NAKONEČNÝ, Milan. *Úvod do psychologie*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-0993-0.
- [27] PALÁN, Zdeněk. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J.A. Komenského, 2003. ISBN 80-86723-03-8.
- [28] PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.
- [29] PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-569-8.
- [30] PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4806-1.
- [31] PLEVOVÁ, Lucia. *Umelecké remeslo versus moderný design*. Brno: Tribun EU, 2016. ISBN 978-80-263-1132-4.
- [32] POL, Milan a Lenka HLOUŠKOVÁ. Celoživotní učení a vzdělávání dospělých v politických dokumentech. In: RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC. *Učíme se po celý život?*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.
- [33] RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC, ed. *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.
- [34] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.
- [35] PRUSÁKOVÁ, Viera. *Osobitosti a prieniky záujmového a profesijného vzdelávania*. In: *Záujmové vzdelávanie. Teória, metodika. prax*. Bratislava: NOC, 2011. ISBN 978-80-7121-336-9.
- [36] RAŠI, Ľubomír. *Tvorivé dielne jako vzdelávacia forma kultivácie záujmu*. In: *ACTA*

- ANDRAGOGICA 1*. Bratislava: Univerzita Komenského. 2008. ISBN
- [37] ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9.
- [38] SKALKA, Jarolím. *Výchova a vzdělávání dospělých v kontextu pedagogiky a celoživotní výchovy*. Praha: Academia, 1987. Studie ČSAV, 1987, č. 12.
- [39] ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- [40] ŠKODA, Kamil. *Kapitoly z dějin andragogiky*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-326-1.
- [41] SLUŠNÁ, Zuzana. *Nové funkcie umeleckých a kreatívnych voľnočasových aktivít*. In: *Acta Culturologica* č. 23, Bratislava: NOC, 2014, ISBN 978-80-223-3729-8.
- [42] SLUŠNÁ, Zuzana. *Kreativita a vzdelávanie v oblasti kultúry*. In: *Voľný čas – príležitosť na rozvoj kreativity, inovácií a vzdelávania*. Bratislava: NOC. 2009. ISBN 978-80-7121-313-0.
- [43] SLUŠNÁ, Zuzana. *Kultúrne dedičstvo: kultúrny antikvariát, atraktivita alebo zdroj informácií a nápadov?* SLUŠNÁ, Zuzana a Svetlana CHOMOVÁ. *Kultúrne dedičstvo v miestnej a regionálnej kultúre*. Bratislava: NOC. 2014. ISBN 978-80-7121-348-2.
- [44] SLUŠNÁ, Zuzana. *Nové funkcie umeleckých a kreatívnych voľnočasových aktivít*. In: *ACTA CULTUROLOGICA 23*. Bratislava: Univerzita Komenského. 2014. ISBN 978-80-223-3729-8.
- [45] SLUŠNÁ, Zuzana. *Kulturná Tradícia a kultúrne dedičstvo ako "horúca" téma*. SLUŠNÁ, Zuzana a Svetlana CHOMOVÁ. *Súčasnú témy v kultúrnej teórii a praxi*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2015. ISBN 978-80-223-4036-6.
- [46] SLUŠNÁ, Zuzana. *Súčasná kultúrna situácia z pohľadu teórie a praxe*. Bratislava: Univerzita Komenského. 2015. ISBN: 978-80-223-4026-7.
- [47] ŠTANGOVÁ, Soňa. *Kultúrne dedičstvo a Úsredie ľudovej umeleckej výroby*. In: CHOMOVÁ, Svetlana a Zuzana SLUŠNÁ. *Kultúrne dedičstvo v miestnej a regio-*

nálnej kultúre. Bratislava: NOC, 2014, s. 60-69. ISBN 978-80-7121-348-2.

- [48] VÁLKA, Miroslav. *Homo faber: tradiční zemědělství a lidová výroba*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7112-4.
- [49] VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1026-9.
- [50] VONDRUŠKOVÁ, Alena a Vlastimil VONDRUŠKA. *Řemesla a výroba*. Praha: Vyšehrad, 2015. Průvodce českou historií. ISBN 978-80-7429-634-5. 7
- [51] VYMAZAL, Jiří. *Mimoškolní výchova a vzdělávání dospělých a její institucionální systém v ČSR*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-7066-104-6.

internetové stránky:

- [52] Kreativní Česko. *Kreativní Česko* [online]. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.kreativnicesko.cz/>
- [53] Lipka. *Lipka* [online]. 2019 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <http://www.lipka.cz/>
- [54] Ministerstvo kultury ČR: Regionální odborná pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu v krajích. *Ministerstvo kultury* [online]. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/regionalni-odborna-pracoviste-pro-peci-o-tradicni-lidovou-kulturu-v-krajich-369.html>
- [55] Moje dílna. *Moje dílna* [online]. 2013 [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://mojedilna.eu/>
- [56] Slovácké muzeum. *Slovácké muzeum v Uherském Hradišti* [online]. studio DAT [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <http://www.slovackemuzeum.cz/>
- [57] Vzdělávací spolek uměleckých řemesel. *VSUR* [online]. [cit. 2019-03-03]. Dostupné z: <https://www.vsur.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	A jiné
apod.	A podobně
ČR	Česká republika
DIY	Do It Yourself
EU	Evropská unie
např.	Například
KKP	Kulturní a kreativní průmysl
SLUM	Slovácké lidové umění moravské
ÚLUV	Ústředí lidové umělecké výroby
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
ÚUŘ	Ústředí uměleckých řemesel
UTB	Univerzita Tomáše Bati
VSUŘ	Vzdělávací spolek uměleckých řemesel

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č.1: Schéma celoživotního učení (se).....	14
Obr. č.2: Charakteristiky zájmového vzdělávání.....	23
Obr. č.3: Formy mimoškolního učení (se).....	28
Obr. č.4: Koncept KKP.....	36

SEZNAM GRAFŮ

Graf č.1: Získání řemeslných zkušeností v dětství a dospívání	56
Graf č.2: Předavatelé řemeslných zkušeností	57
Graf č.3: Motivační faktory	59
Graf č.4: Další požadavky na kurz	61
Graf č.5: Obsah kurzu	62
Graf č.6: Spokojenost s odbornou úrovní	63
Graf č.7: Komunikace ze strany lektora	64
Graf č.8: Zajímavost prezentace řemesla	66
Graf č.9: Náročnost řemeslného kurzu	67
Graf č.10: Vhodnost délky kurzu	68
Graf č.11: Další zdokonalování	70
Graf č.12: Vyhledání vhodného kurzu	72
Graf č.13: Omezení	74
Graf č.14: Nabídka kurzů	75
Graf č.15: Další rozšiřování si znalostí	76
Graf č.16: Přínos v osobním životě	77
Graf č.17: Přínos v profesním životě	78
Graf č.18: Využití znalostí a dovedností	80

SEZNAM TABULEK

Tab. č.1a: Souhrn odpovědí u předavatelů.....	57
Tab. č.1b: Předavatelé řemeslných zkušeností podle institucí.....	58
Tab. č.2a: Celkový počet odpovědí u motivačních faktorů.....	59
Tab. č.2b: Motivační faktory podle institucí.....	60
Tab. č.3a: Celkové odpovědi respondentů k požadavkům.....	61
Tab. č.3b: Další požadavky na kurz podle institucí.....	61
Tab. č.4a: Celkový součet odpovědí komunikace.....	65
Tab. č.4b: Komunikace ze strany lektora v jednotlivých institucích.....	65
Tab. č.5a: Rozdělení podle celkové náročnosti.....	67
Tab. č.5b: Náročnost řemeslného kurzu podle institucí.....	67
Tab. č.6a: Celkový počet odpovědí na hodnotu délky kurzu.....	69
Tab. č.6b: Vhodnost délky kurzu podle institucí.....	69
Tab. č.7a: Celkový počet odpovědí v dalším zdokonalování.....	70
Tab. č.7b: Další zdokonalování podle institucí.....	71
Tab. č.8a: Celkový počet odpovědí ve vyhledání kurzu.....	72
Tab. č.8b: Vyhledání vhodného kurzu podle institucí.....	72
Tab. č.9a: Celkový počet odpovědí na omezení.....	74
Tab. č.9b: Omezení podle institucí.....	74
Tab. č.10a: Přínos v profesním životě souhrn.....	79
Tab. č.10b: Přínos v profesním životě podle institucí.....	79

Tab. č.11a: Využití znalostí a dovedností v celkovém součtu.....80

Tab. č.11b: Využití znalostí a dovedností podle institucí.....81

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P 1: DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P 1: DOTAZNÍK

Vážený účastníku řemeslného kurzu,

obracím se na vás s žádostí o vyplnění krátkého dotazníku, jehož cílem je zjistit vaši motivaci k účasti a přínos absolvovaného řemeslného kurzu. Dotazník je anonymní a nevyžaduje vyplnění osobních dat. Získané údaje budou sloužit jako podklad k výzkumné části mé bakalářské práce s názvem „Zájmové vzdělávání dospělých se zaměřením na pracovní - technickou oblast“.

Za vyplnění dotazníku Vám předem děkuji

Michaela Kadlecová
(Studentka bakalářského oboru Andragogika v profilaci na neziskovou sféru na fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně)

Pokyny k vyplnění:

Jednotlivé možnosti označte podle vaší volby křížkem, zakroužkováním či podtržením. V některých otázkách je možnost více odpovědí (maximálně 3 odpovědi). V případě volby jiné odpovědi, prosím dopište do uvedeného řádku.

1. Měl/a jste v dětství nebo v dospívání možnost získat praktické řemeslné zkušenosti?

- a) ano
- b) ne

2. Pokud ano, jaká osoba Vám předávala tyto řemeslné zkušenosti? *(vyplňte pouze pokud jste u první otázky odpověděli ano, vyberte jednu nebo více odpovědí)*

- a) rodinný příslušník
- b) přítel rodiny
- c) učitel ve škole
- d) vedoucí zájmového kroužku
- e) někdo jiný *(prosím uveďte)*

3. Co vás motivovalo k účasti na tvořivém řemeslném kurzu? *(vyberte jednu nebo více odpovědí)*

- a) únik z nudy
- b) kompenzace nedostatku ve vzdělání
- c) potřebuji tyto znalosti ke svému profesnímu růstu
- d) očekávám obdiv od společnosti
- e) setkání s novými přáteli a nové kontakty
- f) plním přání někoho jiného
- g) učím se pro radost
- h) jiné *(prosím uveďte)*

4. Co je pro vás nejdůležitější, když se rozhodujete zda se řemeslného kurzu účastníte? *(vyberte jednu nebo více odpovědí)*

- a) cena kurzu
- b) dostupnost z bydliště
- c) oblíbená instituce, která kurz pořádá
- d) zaměření kurzu
- e) mám jiný důvod k účasti *(prosím uveďte)*

5. Jste spokojeni s obsahem absolvovaného řemeslného kurzu?

- a) ano, velmi
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

6. Jste spokojeni s odbornou úrovní řemeslného kurzu?

- a) ano, velmi
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

7. Byla pro Vás komunikace ze strany lektora kurzu dostačující?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

8. Do jaké míry pro Vás byla prezentace řemesla zajímavá?

- a) velmi zajímavá
- b) spíše zajímavá
- c) spíše nezajímavá
- d) vůbec mě nezaujala

9. Vyhovovala Vám náročnost řemeslného kurzu?

- a) ano, ale mohl být ještě náročnější
- b) ano, náročnost byla dostačující
- c) ne, byl příliš náročný

10. Myslíte, že délka trvání vybraného řemeslného kurzu je dostačující k získání vámi požadovaných dovedností a znalostí?

- a) ano, úplně dostačuje
- b) spíše ano
- c) spíše ne, mohla by být časově náročnější
- d) ne

11. Využíváte ve zdokonalování se ve vybraném řemeslu i jiné nástroje, kromě účasti na kurzu? *(vyberte jednu nebo více odpovědí)*

- a) tutoriály a videa na internetu
- b) knihy o řemeslech
- c) návštěvy veřejných dílen
- d) návody DIY (fotonávod s postupem)
- e) diskuze v tématicky zaměřených skupinách na sociálních sítích
- f) návštěvy a konzultace s řemeslníky
- g) další zdokonalování nevyhledávám
- h) jiné *(prosím uveďte)*

12. Jakou cestou nejčastěji hledáte řemeslný kurz, který Vás zajímá? *(vyberte jednu nebo více odpovědí)*

- a) pomocí internetových vyhledávačů
- b) na facebooku

- c) v tisku
- d) v informačním centru
- e) pouze v konkrétní instituci
- f) na doporučení přátel
- g) jiným způsobem (*prosím uveďte*).....

13. Co vás omezuje v návštěvě vybraného řemeslného kurzu? (*vyberte jednu nebo více odpovědí*)

- a) nedostatek volného času
- b) finanční stránka
- c) rodina
- d) nedostatečná nabídka rukodělných kurzů
- e) nemám žádné omezení
- f) jiné (*prosím vypište*)

14. Považujete nabídku řemeslných kurzů ve vašem okolí?

- a) za dostatečnou
- b) za nedostatečnou
- c) doposud Vás to nezajímalo

15. Máte v úmyslu, po skončení tohoto kurzu, pokračovat dál v rozšiřování si znalostí ve vybrané řemeslné technice?

- a) ano
- b) ne
- c) ještě jsem se nerozhodl/a

16. Myslíte, že účast na řemeslném kurzu pro Vás bude přínosem v osobním životě?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

17. Myslíte, že účast na řemeslném kurzu pro Vás bude přínosem v profesním (pracovním) životě?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

18. Jak hodláte naložit se znalostmi a dovednostmi, které jste získali na tomto kurzu? (*vyberte jednu nebo více odpovědí*)

- a) pro osobní potřebu
- b) pro rodinu a známé
- c) chci tyto znalosti a dovednosti předávat dál
- d) získané znalosti a dovednosti využiji ve své práci
- e) jiné (*prosím vypište*)

Ještě jednou děkuji za Váš čas a vyplnění dotazníku